

Taşawwuf in het licht van de Koran en Sunna

Introductie

In deze studie zullen de verhandelingen van de zeventiende-eeuwse islamgeleerde Imam Sayyid ‘Abdullah ibn ‘Alawi al-Haddad (gest. 1720 AD) behandeld worden. Hij was een geleerde uit Jemen en studeerde bij grote geleerden van zijn tijd. Hij heeft vervolgens talloze studenten opgeleid tot geleerden. Imam al-Haddad schreef veel werken. De meeste werken gaan over zielszuivering en behelzen nuttige adviezen voor de moslimleek. Hij benadrukte (1) de versterking van het geloof en (2) de zuivering van de ziel. Dit is duidelijk af te leiden uit zijn werken. Dit heeft ook te maken met de condities van zijn tijd. De Britten en Portugezen waren Jemen binnengevallen. Naast de Westerse invloed was er in het algemeen ook sprake van een degeneratie onder de moslims. Hij focuste zich daarom op die twee doelen en gaf belangrijke adviezen en formuleerde oplossingen om die twee doelen te realiseren. Daarom wordt hij ook wel als de tweede Imam al-Ghazali beschouwd door de geleerden na hem. Sommige geleerden hebben zelfs over zijn werken gezegd dat Imam al-Ghazali de werken van Imam al-Haddad zou raadplegen als hij ze tot zijn beschikking zou hebben. Imam al-Haddad had de werken van Imam al-Ghazali al op jonge leeftijd gedoceerd gekregen en had ze grondig bestudeerd. Daarna onderwees hij deze werken voor jaren en hij adviseerde zijn studenten altijd om vast te klampen aan de werken van Imam al-Ghazali, omdat ze als een ideale uitleg dienden van de Koran en de Sunna.¹

De verhandelingen waar deze studie over gaat, zijn opgenomen in het werk van Imam al-Haddad dat in het Arabisch is getiteld met *al-fuṣūl al-‘ilmiyya wa al-‘uṣūl al-ḥikemiyya*. Wij hebben deze studie *Taşawwuf* in het licht van de Koran en Sunna genoemd. Er is veel

¹ Hieruit moet niet ten onrechte geconcludeerd worden dat Imam al-Ghazali onfeilbaar is en dat zijn werken foutloos zijn. Het is ook niet terecht om te zeggen dat alleen zijn boeken een ideale uitleg waren van de Koran en de Sunna. Noch Imam al-Haddad noch een andere geleerde heeft ooit zoiets beweerd. Imam al-Ghazali is inderdaad een geniale geleerde, maar hij is niet de enige islamgeleerde en hij was ook niet onfeilbaar.

onduidelijkheid en desinformatie over dit onderwerp. Het is ook waar dat er enorm veel innovaties zijn in sommige hedendaagse kringen die zich, volgens hunzelf, intensief bezighouden met zielszuivering. Elke islamitische wetenschap kent een discipline die zich bezighoudt met de beginstelen en basisprincipes van die wetenschap en fungeert als de methodologie, met technische termen, als het moederbord van die wetenschap. Dit werk bekleedt ook deze functie en daarom is het mogelijk om dit werk *uṣūl al-taṣawwuf* te noemen, zoals er bijvoorbeeld een *uṣūl al-fiqh* voor *al-fiqh* en een *uṣūl al-tafsīr* voor *al-tafsīr* bestaat. Deze studie dient als een wegwijzer voor de moslimjongeren die heen en weer spartelen tussen de beweringen van de twee extremen. Het onthult de valse overtuigingen en beweringen en leidt met de wil van Allah ﷻ tot de gulden middenweg. Voordat we beginnen aan de verhandelingen van Imam al-Haddad willen we in deze introductie kort stil staan bij drie aspecten:

1. Terminologie
2. Heterodoxie
3. Etiologie

Terminologie

De islamitische religie kent drie fundamentele facetten, zoals bekend bij eenieder:

1. *īmān*
2. *islām*
3. *iḥsān*

Deze onderverdeling is gebaseerd op de welbekende hadith waarin de engel Jibriel in een menselijke gedaante komt om vragen te stellen aan de geliefde profeet Mohammed ﷺ met het doel om de fundamentele van de islamitische religie aan de metgezellen te leren. De bovengenoemde facetten worden in deze lange hadith genoemd en uitgelegd. Aan het einde van de overlevering zegt de geliefde profeet ﷺ tegen de metgezellen dat de engel kwam om hen de religie te leren. Hieruit begrijpen we dat de islamitische religie uit deze drie fundamentele facetten bestaat. Uit de desbetreffende hadith leren we ook dat het eerste facet betrekking heeft op de zaken waarin we moeten geloven. Het tweede facet gaat over de aanbiddingsvormen. Over het derde facet geeft de geliefde profeet ﷺ de volgende uitleg

welke in de Nederlandse vertaling neerkomt op: **“Dat je Allah ﷻ aanbidt alsof je Hem ziet. Als je dat niveau niet kan bereiken, dan dien je in ieder geval te weten dat Hij ﷻ jou ziet.”** Dit is dus het facet dat zich bezighoudt met de zuivering en verbetering van de ziel, want een spirituele status bereiken waarin je bent alsof je Allah ﷻ ziet, vereist een ziel die gezuiverd is van de spirituele kwalen. Het bevel om de ziel te zuiveren, komt ook in de Koran voor. Eén van de meerdere voorbeelden zijn de volgende verzen die neerkomen op: **“En bij de ziel en Wie haar vervolmaakt heeft. Toen toonde Hij de ziel het goede en het kwade. Voorzeker, degene die de ziel reinigt, zal welslagen. En voorzeker, degene die haar bederft, zal verliezen.”**² De zielszuivering is dus een taak die de mens is opgelegd. Er zijn talloze bewijzen uit de Koran en Sunna dat dit een plicht is, maar het is hier de plek niet om hierover uit te weiden.³

Het probleem is echter dat men door de bomen het bos niet meer ziet, want er wordt steeds gesproken over de negatieve connotaties van de term soefisme. Het is een oppervlakkige benadering om te blijven haken bij de termen zonder moeite te doen om de inhoud van deze termen te begrijpen. Het maakt niet uit of je dit vaststaande facet van de islamitische religie *ihsān* noemt of soefisme noemt of andere termen gebruikt, zoals *taṣawwuf*, *ilm al-akhlāq* of *ilm al-sulūk*. Het gaat hier niet om de termen, maar om de inhoud die wordt gegeven aan deze termen. Het is waar dat er mensen of stromingen waren, en nu her en der nog steeds bestaan, die zich associeerden met dit facet van de islamitische religie, maar afdwaalden van het rechte pad door afkeurenswaardige opvattingen of praktijken te adopteren. Dit geeft niemand het recht om dit facet van de islam te ontkennen of om alles over een kam te scheren

² Koran, 91:7-10.

³ Er zijn hierover talloze werken geschreven door de vroege en late islamgeleerden. Deze werken staan voornamelijk bekend onder de naam *al-zuhd* en *al-raqā'iq*. Vrijwel alle bekende hadith-compilaties bevatten een hoofdstuk met deze namen, zoals in *al-ṣaḥīḥ* van Imam al-Bukhari en Imam al-Muslim. Ook zijn er geleerden van *al-salaf al-ṣāliḥ* die hierover afzonderlijke werken compileerden, zoals *al-zuhd wa al-raqā'iq* van Imam 'Abdullah ibn al-Mubarak (gest. 181 AH), *kitāb al-zuhd* van Imam Ahmad ibn Hambal (gest. 241 AH), de werken van Imam al-Hakim al-Tirmidhi (gest. 320 AH), *tanbīh al-ghāfilīn* van Imam Abu Layth al-Samarqandi (gest. 373 AH), *al-ta'arruf 'alā madh-hab 'ahl al-taṣawwuf* van Imam Abubakr al-Kilabadhi (gest. 384 AH), *qūt al-qulūb* van Imam Abu Talib al-Mekki (gest. 386 AH), *ḥilya al-'awliyā'* van Imam Abu Nu'aym al-Isfahani (gest. 430 AH), *al-risāla al-qushayriyya* van Imam Abu al-Qasim al-Qushayri (gest. 465 AH) en natuurlijk de werken van Imam Abu Hamid al-Ghazali (gest. 505 AH). Om een verzameling aan bewijzen uit de Koran en Sunna te zien over zielszuivering kunnen de werken *al-adhkār*, *riyāḍ al-ṣāliḥīn* en *bustān al-'arīfīn* van de latere geleerde Imam al-Nawawi (gest. 676 AH) geraadpleegd worden.

door moslims te verketteren die dit facet van de islam op een rechtsgeldige manier proberen uit te voeren.

Heterodoxie

Er is veel valse informatie in omloop over het spirituele facet van de islamitische religie waardoor er sprake is van een enorme informatievervuiling onder de moslimleek. Dit komt door het zorgelijke gebrek aan correct islamitisch onderwijs. Er zijn twee extremen in de moslimwereld:

1. Een groep die het spirituele facet van de islam probeert te beleven zonder rekening te houden met de overige islamitische voorschriften.
2. Een groep die het spirituele facet volledig of gedeeltelijk ontkent en alle groepen die zich hiermee associëren, verkettert.

De beide groepen zijn verre van de Koranische en profetische instructies. Het is mogelijk om expliciete stromingen te noemen van de eerste groep. Deze zijn te veel om één voor één op te noemen, maar wij zullen een bestaand exemplaar daarvan aan de kaak stellen in de loop van deze studie. Eerst een opsomming van de meest voorkomende innovaties in de kringen van de eerste groep:

1. Het geloven in bepaalde elementen van het pantheïsme en/of incarnatie van zielen met God of andersom (*immanentisme*). Dit wordt ook wel *waḥda al-wujūd*⁴ genoemd en de aanhangers ervan worden *ḥulūliyya* genoemd.
2. Vergezochte mystieke interpretaties geven aan bepaalde Koranverzen en hadith. Deze sekte wordt ook wel *bāṭiniyya* genoemd.
3. Beweren niet meer toerekeningsvatbaar te zijn voor de islamitische voorschriften door het voltooien van de zielszuivering.

⁴ Sommige geleerden beschouwen dit ook als *waḥda al-shuhūd*. Dit houdt dus in dat God niet in de materie zit, maar dat de materie verwijst naar God en dat men is alsof hij God ziet. Deze opvatting is niet kwalijk en behoort juist tot de aanbiddingsvormen van de islamitische religie, zoals uitgelegd in de hadith Jibriel.

4. Springen, schreeuwen, lichaam beschadigen, dansen, muziekinstrumenten afspelen tijdens dhikr-bijeenkomsten. Een persoon die door de liefde of verlangen voor Allah ﷺ in trance⁵ treedt, is uiteraard hiervan uitgezonderd.
5. Contact zoeken met het tegengeslacht in de naam van collectieve zielszuivering of bijwonen van gemengde bijeenkomsten met het tegengeslacht om samen aanbiddingen uit te voeren.
6. Excessieve houding in vroomheid en aanbidding, zoals té weinig eten of drinken, geen zoetigheden of vlees meer nuttigen, té weinig slapen, niet meedoen aan de maatschappij door volledig af te zonderen, niet trouwen, etc. Dit zijn dingen die regelrecht indruisen tegen de leefstijl van de geliefde profeet Mohammed ﷺ.
7. Overdreven bewonderen en loven van (dode of levende) vromen, zoals geloven dat die persoon onfeilbaar is, dat hij het ongeziene kan achterhalen of dat hij intrinsieke vermogens heeft waarmee hij mensen kan bevoordelen of benadelen. Dit gebeurt meestal ook door deze mensen aan te roepen en door de graven van deze mensen te versieren en te verbouwen. Het fetisjisme⁶ is verboden in de islamitische wetgeving en komt vaak voor in heterodoxe soefi-kringen. In het gedrag van de metgezellen zien we juist dat ze het blindelings volgen en het tolereren van de valsheid, streng veroordeelden. Tegenwoordig durven de aanhangers van een pseudo-leermeester zijn openlijke valsheid niet tegen te spreken, omdat ze dan onmiddellijk geëxcommuniceerd worden of hiermee bedreigd worden. Een echte vrome of een echte leermeester zal zichzelf nooit privileges toekennen en zal zijn leerlingen en volgers dit ook niet toelaten. De geliefde profeet ﷺ liet nooit de metgezellen achter zich lopen. Hij ﷺ liep altijd samen met zijn metgezellen uit nederigheid. De pseudo-leermeester wordt tegenwoordig zelfs woedend als zijn aanhanger bij ontmoeting zijn hand niet kust.
8. Het veelvuldig toepassen en voordragen van verzonnen overleveringen. Weinig aandacht besteden aan de studie van de islamitische wetenschappen, in het bijzonder

⁵ Een dissociatief verschijnsel waarbij iemand een ander bewustzijnsniveau heeft en waarbij het persoonlijke identiteitsgevoel verminderd kan zijn.

⁶ Verering van fetisjen waarbij goddelijke eigenschappen of vormen van perfectie geattribueerd worden aan personen of voorwerpen.

de geloofsleer en de wetgeving, sterker nog, de grondige studie van de islamitische wetenschappen depreciëren.

9. Onnodig veel refereren aan of zich associëren met prominente afstammelingen van de geliefde profeet Mohammed ﷺ. Denk hierbij aan de metgezel ‘Ali ibn Abi Talib of zijn twee zonen Hasen en Husayn of Mahdi al-Muntazar. Sommige pseudo-leermeesters claimen zelfs dat ze Mahdi zijn of dat ze weten wie Mahdi is en wanneer hij zal verschijnen. Daarnaast benadrukken ze in elke mogelijkheid dat ze tot de *‘ahl al-bayt* behoren door hunzelf te betitelen met *sayyid* of *sharif*.⁷

Een zeer opvallend en typerend voorbeeld voor een dwalende soefi-kring is de gemeenschap van de pseudo-leermeester Nazim al-Haqqani al-Qibrisi (gest. 2014 AD). Nazim al-Qibrisi is de leerling van de pseudo-leermeester ‘Abdullah al-Daghestani (gest. 1973 AD). Deze man komt oorspronkelijk uit Noordelijke Kaukasus.

Shaykh Jamil Halim al-Husayni verhaalt van zijn Shaykh ‘Abdullah al-Harari dat Shaykh Muhammed Zahid al-Naqshbandi over ‘Abdullah al-Daghestani zei:

*“Hij is geen soenniet. Hij is vertrokken uit zijn streek en heeft beweerd dat hij soenniet en Naqshbandi is. Hij heeft geen keten (via de echte leermeesters tot aan de profeet ﷺ).”*⁸

Deze pseudo-leermeester al-Daghestani heeft ook een boek geschreven, genaamd al-Wasiyya welke vol zit met dwaling. Daarin schrijft hij ook dat een persoon van deze tijd een hogere gradatie kan bereiken dan de profeten, zoals radicale sjiieten claimen over hun imams. Het is duidelijk dat deze bewering dwaling inhoudt, want niemand kan de gradatie van de profeten en metgezellen bereiken. Bovendien heeft al-Daghestani tijdens zijn verblijf in Beiroet een interview gegeven aan de krant *al-anwār al-lubnāniyya* waarin hij beweerde dat hij eerst stierf en dat zijn ziel vervolgens door 24.000 profeten werd meegenomen om een rondleiding te krijgen in het paradijs en daarna is hij weer teruggestuurd naar de wereld.⁹

⁷ Moslims zijnde houden wij van de afstammelingen van de geliefde profeet ﷺ, maar er zijn helaas mensen die deze gevoelens van de moslims misbruiken door gezag en geld op te eisen.

⁸ Zie het boek *al-tasharruf bi dhikr ‘ahl al-taṣawwuf* van Shaykh Jamil Halim al-Husayni op pagina 149-150.

⁹ *al-tasharruf bi dhikr ‘ahl al-taṣawwuf* van Shaykh Jamil Halim al-Husayni op pagina 149-150.

De loyale leerling van al-Daghestani, Nazim al-Qibrisi, doet ook soortgelijke vreemde uitingen. Hijzelf is de Arabische taal niet machtig en geeft geen blijk van een gedegen kennis in de islamitische wetenschappen. Zijn valse beweringen en handelingen zijn te veel om op te sommen. Hij schrijft in zijn Engels geschreven boeken over “religies” en over “hemelse religies”, terwijl de enige religie bij Allah ﷻ de islam is. In zijn boek *Mercy Oceans' Rising Sun* schrijft hij heel vaag over de verhoudingen tussen moslims en niet-moslims. Het is niet een onschuldige tolerantie of acceptatie van andersdenkenden, maar eerder een erkenning van bijvoorbeeld het christendom als waarheid. Hij beweert dat alle mensen, ongeacht hun religieuze overtuiging, gelijk zijn in rang bij Allah ﷻ. Dit is een valse bewering, want Allah ﷻ eerbiedigt de moslims in de Koran en verfoeit de ongelovigen door hun ondankbaarheid en ontkenning jegens Allah ﷻ. Dit is een Koranisch feit en staat los van tolerantie. De implicatie ervan is dat ongelovigen niet het paradijs kunnen betreden. Volgens al-Qibrisi is daar blijkbaar geen sprake van. Hij haalt vervolgens ook een citaat aan van zijn pseudo-leermeester al-Daghestani welk als volgt luidt: “*I am an advocate for all the Children of Adam on the Last Day.*”¹⁰ Als hij had gezegd dat hij de pleitbezorger van de moslims zal zijn op de Dag des Oordeels, dan is dat nog begrijpelijk, maar hij zegt alle kinderen van Adam, dus ook de ongelovigen. Hoe kan je een ongelovige na zijn dood op de Dag der Opstanding nog verdedigen? Welke geleerde of vrome kan deze uitspraak doen? Dit druist regelrecht in tegen de fundamenteën van de islamitische geloofsleer, aangezien de Koran verzen expliciet uitwijzen dat een persoon die als niet-moslim is heengegaan niet meer gered kan worden. Dat is ook de reden dat zowel al-Qibrisi als zijn meester al-Daghestani uitingen hebben gedaan zoals: “Als een ongelovige sura al-fatiha één keer reciteert, dan sterft hij met een speciale hulp, want Allah ﷻ maakt geen onderscheid tussen een ongelovige, een zondaar, een gelovige of een moslim, maar allen zijn gelijk.”¹¹

Nazim al-Qibrisi schrijft en zegt ook vaak dingen conform *wahda al-wujūd* welke blasfemie inhoudt. Hij gebruikt bewoordingen zoals *the presence of the One in the many* en *the total absorption in the Divine Presence*.¹² Hij haalt de overlevering aan waarin Allah ﷻ zegt dat

¹⁰ Nazim al-Qubrusi, *Mercy Oceans' Rising Sun* (Sebat: Konya, 1986), p. 19-29.

¹¹ Zie *kashf dalālat nāzim al-qibrisi* van Shaykh Samir al-Qadi op pagina 28 en zie ook *al-tasharruf bi dhikr 'ahl al-taṣawwuf* van Shaykh Jamil Halim al-Husayni op pagina 150.

¹² Nazim al-Qubrusi, *Mercy Oceans' Rising Sun*, p. 28 en 108.

Hij ﷺ een verborgen schat was en ervan hield om gekend te worden.¹³ Daarna bouwt al-Qibrisi verder op deze overlevering en beweert dat de mensen ook een onderdeel uitmaakten van deze schat. Dit resulteert logischerwijs in grote absurditeiten. Hij kleineert ook regelmatig de studie van de islamitische wetenschappen en de bestudering van de boeken die geschreven zijn door de islamgeleerden.¹⁴

De werken van de pseudo-leermeester al-Qibrisi zitten vol met dwaling en blasfemie. Hij schrijft in zijn boek *Mercy Oceans* (Book Two) het volgende: *“Our Grandsheikh was speaking about Awliya’; «who are saints?» They have attributes of Allah Almighty. When Allah likes and trusts a servant He gives to him from His Divine Power. Once a wali was speaking in front of a crowd saying: «If a Saint says to a mountain ,move’, it moves.» Then the mountain behind him actually began to move until the wali shouted: «No! Stop! I was only giving an example.» It is important for a servant to be trustworthy in the sight of Allah Almighty. First the sheikh will try the mureed for his trustworthiness, then the Prophet will try his Ummah, and then Allah will try His servants. If the sheikh is finding him trustworthy, he gives him from his treasures. If the Prophet finds him trustworthy, he gives him from his treasures. If Allah finds him trustworthy, He gives him from His Divine Attributes and Powers, so that if that servant says for something to be, it is.”*¹⁵ De valse beweringen in deze passage zijn kristalhelder en zijn niet eens behoeftig aan enige commentaar.

In een andere passage van hetzelfde boek verhaalt al-Qibrisi het volgende van zijn meester al-Daghestani: *“Our Grandsheikh said to me: Oh Nazim Efendi, in the time of the Prophet the rank of Siddiq was only for Abu Bakr from among 124,000 companions. Siddiq is the highest degree for saints. We are now living in the last time. Allah is opening His Mercy Oceans and giant waves are coming on the nation of Muhammad. If a man is putting one wind of turban around his head, he is given the reward of Siddiq. For each wind more, the reward is multiplied.”*¹⁶ Het is heel typerend voor dit soort pseudo-leermeesters om namens Allah ﷻ en

¹³ De hadithgeleerden hebben aangegeven dat deze overlevering verzonnen is.

¹⁴ Nazim al-Qubrusi, *Mercy Oceans’ Rising Sun*, p. 103-105.

¹⁵ Nazim al-Qubrusi, *Mercy Oceans - II* (Sphor Publishers: Larnaca, 1980), P. 47-48.

¹⁶ Nazim al-Qubrusi, *Mercy Oceans - II*, P. 87-88.

de profeet ﷺ instructies en richtlijnen te verzinnen. In een soortgelijke passage zien we dat al-Qibrisi hetzelfde doet: *“On the Judgement Day, Allah will give inspirations to the hearts of all people who did goodness in their lives. Don’t be sorrowful about this. The Prophet says that any non-muslims doing something beneficial for a Muslim must come to real faith in the end. This is the time of Muhammad and his nation, no more nation of Moses or Jesus, finished. All of your ancestors will be rescued from hell or pass right by it because of the fountains of faith coming from you, like oil wells giving wealth to once poor countries. Your ancestors lived in non-muslim countries and didn’t know any better than what was available to them. Perhaps some intrinsic goodness in their hearts led them to do the best that they could do in their surroundings and thus deserve having Muslim descendants. The Prophet says that a good son prays, makes du‘â’, for his father and ancestors. No one will be punished for what they didn’t fully know.”*¹⁷ Hier bepaalt hij namens Allah ﷻ dat de ongelovige voorouders van moslims vergeven zullen worden op de Dag des Oordeels, terwijl de Koranverzen duidelijk aangeven dat een persoon die met ongeloof is gestorven niet meer gered kan worden. Bovendien verbiedt de Koran ook om te bidden voor gestorven ongelovigen, ook al zijn dat je ouders. Denk hierbij aan het voorbeeld van de profeet Ibrahim en de profeet Nuh.

In een andere passage verhaalt al-Qibrisi weer van zijn meester en geeft een heel vreemde definitie aan het woord “ongelovige”. Hij schrijft het volgende: *“Our Grandsheikh says whoever is never saying «Allah» is a kafir, unbeliever. Anyone saying «Allah», even in his own language, you must not say to him «Kafir». This is clear, our Grandsheikh is leaving this so wide, so open, not making conditions, all Prophets just came to make people, believing in their Lord, not in themselves. Anyone saying «God» must be considered a believer. Even if a person says, as we do in English, «Oh my God», Allah is catching him. This is gigantic good news. The Prophet, peace be upon him, says if a person says: «Ya Rabb», Allah says to him: I am here, oh my servant, what do you need?» Allah is closer to you than you to yourself.”*¹⁸ Het is zelfs bij een beginner van kennis bekend dat louter geloven in Allah ﷻ niet voldoende

¹⁷ Nazim al-Qubrusi, *Mercy Oceans - II*, P. 136-137.

¹⁸ Nazim al-Qubrusi, *Mercy Oceans - II*, P. 157-158.

is om gevrijwaard te worden van ongelooft. Dit is slechts de eerste pilaar van het geloof. Er zijn nog vijf pilaren waar je aan moet voldoen om geen ongelovige te zijn.

De pseudo-leermeester al-Qibrisi gelooft ook in de eeuwigheid van schepsels. Hij schrijft in zijn boek *Mercy Oceans* op bladzijde 13 het volgende: *"He [Allah] is a king. And yet you cannot find a king without a kingdom. Without subjects his kingship has no meaning. Just as there can be no meaning for a prophet without an ummah (nation). Therefore, Allah was ready without beginning, and his servants also were ready without beginning. If there were no people, to whom was He Allah? Was it to Himself? No! A hadith relates: "I was a secret treasure and wanted to be known." His people were part of this treasure."*¹⁹

Zo zijn er talloze citaten en beweringen te vinden van al-Qibrisi en zijn meester die haaks staan op de fundamente van de islam. Deze al-Qibrisi, een pseudo-leermeester die zijn volgelingen uitbuit, vrouwen zijn handen laat kussen,²⁰ bijeenkomsten organiseert of toestaat waar man en vrouw gemengd zitten²¹ of muziekinstrumenten afspelen samen met de Namen van Allah ﷻ of de Koranrecitatie,²² regelmatig ongegronde en valse uitingen doet over de bekering tot de islam van beroemde mensen zoals Paus Benedictus XVI en prins Charles van het Brits koningshuis.²³

Nazim al-Qibrisi heeft ook altijd zijn steunbetuiging geuit aan de zelfverklaarde Mahdi Adnan Oktar. Deze charlatan heeft in de gevangenis gezeten door het misbruiken van vrouwen en organiseren van prostitutie. Hij ging elke avond live op zijn eigen tv-kanaal met halfnaakte vrouwen. Toen de groeten van Oktar werden doorgegeven aan al-Qibrisi, zei hij over Oktar dat hij niet alleen blonde dames moest uitnodigen voor zijn live-programma's, maar af en toe ook getinte dames.²⁴ Deze duivelse charlatans hebben voor jaren hun volgers opgelicht en misleid. Dit soort misbruikgevalen komen vaker voor in de soefi-kringen, omdat het gezond verstand en de studie van de islamitische wetenschappen buitenspel

¹⁹ Nazim al-Qubrusi, *Mercy Oceans - II*, P. 13.

²⁰ <https://www.youtube.com/watch?v=nwHhxrCMAgI>

²¹ https://www.youtube.com/watch?v=C7c_uun4IAE

²² https://www.youtube.com/watch?v=ljsT_KFGCgM

²³ Nazim al-Qubrusi, *Defending Truth* (Zero Productions: Londen, 1997), P. 68. Zie voor paus Benedictus XVI: <https://www.youtube.com/watch?v=qQEXa3VjKs> Zie ook de video waarin al-Qibrisi de paus bezoekt met zijn leerlingen: <https://www.youtube.com/watch?v=Owe-ymO3hew>

²⁴ <https://www.youtube.com/watch?v=o-j2w3UYrkk>

worden gezet door de pseudo-leermeester. De moslims dienen daarom heel waakzaam te zijn en moeten dit soort charlatans met wortel en tak uitroeien! Daarnaast moet men duidelijk onderscheid maken tussen echte *taṣawwuf* en heterodoxe soefi-kringen.

Ibn Taymiyya en zijn visie over *taṣawwuf*

In het vorige subhoofdstuk van deze studie hadden we onder meer geconstateerd dat de termen *taṣawwuf*, *ilm al-sulūk*, soefisme of zielszuivering voor verwarring en discussie kunnen zorgen, maar dat in ieder geval de juiste inhoud van deze termen een onderdeel van de islamitische religie uitmaakt. We hebben ook gesteld dat er in *taṣawwuf* helaas tot op heden sprake is geweest van heterodoxie welke altijd vertegenwoordigd werd door een kleine minderheid die zich valselijk toeschreef aan de waarachtige *taṣawwuf* en dit een instrument maakte voor commerciële doeleinden, zoals vandaag de dag ook het geval is. Een ander probleem dat echter nog niet aan bod was gekomen, was dat de andere extreem, namelijk bepaalde aanhangers en fans van Ibn Taymiyya, in de naam van de bestrijding van innovaties, *taṣawwuf* en de beoefenaars ervan, gedeeltelijk of volledig, veroordelen en zelfs verketteren. Deze actie van hen lijkt op de slag van een persoon met een kei op iemands gezicht dat bevoegen wordt door een vlieg.²⁵ Hiervoor hebben zij de werken van hun eigen leermeester, Ibn Taymiyya, als uitgangspunt genomen. Hier rijst dan wel de volgende vraag: Wat was het standpunt van Ibn Taymiyya met betrekking tot *taṣawwuf*? Voordat we ingaan op de ontstaansgeschiedenis van *taṣawwuf* willen we deze vraag in het kort beantwoorden.

Ibn Taymiyya noemt *taṣawwuf* de innerlijke opvoeding welke leidt tot liefde en vrees voor Allah ﷻ, vertrouwen op Allah ﷻ en oprechtheid. Hij beschouwt deze innerlijke opvoeding als een onlosmakelijk onderdeel van de islamitische religie. Bovendien schrijft hij dat het verplicht is voor de moslims om dit facet van de islamitische religie te beoefenen.²⁶ Ibn Taymiyya ziet *taṣawwuf* als een weg van onachtzaamheid over Allah ﷻ naar de herdenking en spirituele waarneming van Allah ﷻ. Hierbij maakt hij zelfs gebruik van de terminologie van de soefi's, zoals *fanā'*, dus verdwijnen in de herdenking en spirituele waarneming van

²⁵ Deze gelijkenis wordt gegeven door Shaykh Ramadan al-Buti in zijn meesterwerk *qaḍāyā sākhina* op pagina 341.

²⁶ Zie hiervoor *kitāb al-sulūk* in *majmū' fatāwā ibn taymiyya*, vol. 10 vanaf p. 5. Zie ook *qaḍāyā sākhina* van Shaykh Ramadan al-Buti voor een uitgebreide toelichting.

Allah ﷻ. Sterker nog, in dezelfde passages spreekt hij over een groep soefi's die in de toestand van trance bepaalde uitspraken deden die haaks staan op de fundamenteën van de islam²⁷ en dat deze uitspraken incorrect zijn, maar dat deze soefi's niet aansprakelijk zijn voor deze uitspraken door de spirituele beschonkenheid waarin ze verkeerden.²⁸

We zien dus dat Ibn Taymiyya in de werkelijkheid geen tegenstander is van *taṣawwuf* en de prominente beoefenaars ervan. Hij heeft in het algemeen dezelfde opvattingen hierover als de andere prominente islamgeleerden, zoals Imam 'Abdulqadir al-Jilani, Imam Ahmad al-Rifa'i, Imam Muhammad ibn 'Ataillah al-Sakandari, Imam al-Ghazali en Imam al-Nawawi.²⁹

Desalniettemin is Ibn Taymiyya³⁰ ten onrechte beroemd geworden onder de mensen als een vurige tegenstander van de soefi's. Dit is het gevolg van drie factoren:³¹

1. Zijn bekende houding tegenover Muhyiddin ibn 'Arabi.³²
2. Zijn strenge afwijzing van de pseudo-soefi's. Hij heeft vaker zijn bewondering geuit voor prominente soefi's, maar hij heeft zich vooral gebogen over de dwalende soefi's, omdat de condities van zijn tijd dit vereisten.
3. Zijn populariteit onder de tegenstanders van *taṣawwuf*, want zijn weerleggingen en felle veroordelingen over pseudo-soefi's worden regelmatig aangehaald door de

²⁷ In de terminologie wordt dit ook wel *shatḥiyyāt* genoemd. Dit komt voor in de toestanden die *ḥāl al-fanā'* en *waḥda al-shuhūd* worden genoemd.

²⁸ Zie *majmū' fatāwā ibn taymiyya*, vol. 10 vanaf p. 341. Zie ook *qaḍāyā sākhina*, p. 327-328.

²⁹ Zie *qaḍāyā sākhina*, p. 329.

³⁰ Hetzelfde geldt trouwens ook voor zijn discipel Ibn al-Qayyim al-Jawziyya. Het bewijs hiervan is ook zijn werk *madārij al-sālikīn*.

³¹ Deze drie factoren worden uitgebreid toegelicht door Shaykh Ramadan al-Buti in zijn voornoemde werk.

³² Beter bekend als *al-shaykh al-akbar* (letterlijk: de grootste shaykh). De werken die toegeschreven worden aan deze Andalusische soefi-leermeester (gest. 638 AH) hebben voor grote ophef gezorgd onder de islamgeleerden. De meerderheid van de islamgeleerden is van mening dat zijn werken zijn verbasterd door de *bāṭiniyya* en dat hij een vrome islamgeleerde was. Dezelfde groep verbiedt tevens de verspreiding en lezing van zijn werken, zoals Ibn Hajar al-Haythami in zijn *al-fatāwā al-hadīthiyya* heeft gedeclareerd. Dat zijn werken zijn verbasterd, klinkt heel aannemelijk, want in hagiografische literatuur van gezaghebbende islamgeleerden wordt Muhyiddin ibn 'Arabi altijd geprezen en als een vrome islamgeleerde beschouwd. Daarnaast zien we in zijn werken dat de blasfemie-inhoudende beweringen juist weer tegengesproken worden door andere passages in dezelfde werken. Bovendien bevat zijn werk *rūḥ al-quds fī muḥāsaba al-nafs* enorm veel waarschuwingen tegen slechte innovaties en blasfemische opvattingen binnen de heterodoxe soefi-kringen. Hoe is zijn verkettering dan te rechtvaardigen, terwijl de moslim is opgedragen om altijd van het beste uit te gaan over zijn medemoslim? Toch zijn er ook islamgeleerden die hem hebben verketterd op basis van de werken die aan hem worden toegeschreven, maar dit is een relatief kleine groep.

tegenstanders van *taṣawwuf* om de oprechte beoefenaars ervan in een kwaad daglicht te stellen.

Etiologie

Het wordingsproces van de *taṣawwuf* start met de openbaring van de eerste Koranverzen. Dit betekent dus dat de *taṣawwuf* is ontstaan samen met de islam zelf. Zodoende is het zelfs mogelijk om de *taṣawwuf* terug te voeren naar de tijd van de profeet Adam, want de islam is de universele en de enige echte religie bij Allah ﷻ.³³ Er zijn echter bepaalde onderdelen van de islam die onderhevig waren aan verandering conform de veranderende omgevingsfactoren door de millennia heen, want dit is een vereiste van de wijsheid en rechtvaardigheid, maar de fundamentele waarden en normen van de islam zijn nooit veranderd en werden verkondigd door alle profeten. Tot deze fundamentele behoren niet alleen de geloofsfundamenten, zoals bijvoorbeeld de eenheid van Allah ﷻ, maar ook bepaalde morele waarden en nobele gedragseigenschappen, zoals genadevol zijn, integer zijn, oprecht zijn, verdraagzaam zijn, grootmoedig zijn, etc. Aangezien het doel van de *taṣawwuf* het ontwikkelen van deze eigenschappen en het minimaliseren van de tegenpolen ervan is, kunnen we zeggen dat dit religieuze facet van de islam eigenlijk sinds mensenheugenis bestond. Desalniettemin heeft de *taṣawwuf* een nieuwe wending gekregen met het profeetschap van de geliefde profeet Mohammed ﷺ. Deze wending heeft betrekking op de voltooiing en perfectionering van de *taṣawwuf*. Daarom zei de geliefde profeet ﷺ: **“Ik ben gezonden om het goed gedrag te vervolmaken.”**³⁴ Als de *taṣawwuf*, het spirituele facet van de islam, wordt losgekoppeld van de islamitische religie, dan blijft er een lichaam over zonder ziel.

De volgende fase in het wordingsproces van de *taṣawwuf* gaat in als er een groep mensen verschijnt die dit facet van de islam benadrukt en zich hiermee intensief bezighoudt. Deze groep verscheen voor het eerst in de Irakese stad Basra en vloeide voort uit de studiekringen van de grootgeleerde Imam Hasen al-Basri (gest. 110 AH). Ibn Taymiyya schrijft hierover in

³³ Koran, 3:19.

³⁴ Overgeleverd door meerdere hadithgeleerden onder wie Imam Ahmad ibn Hambal in *al-musnad*.

kitāb al-taṣawwuf van *majmūʿ fatāwā* het volgende: “Voor het eerst verscheen *taṣawwuf*³⁵ in Basra. Het eerste besloten gezelschap voor de soefi’s werd gevoerd door sommige leerlingen van ‘Abdulwahid die weer een leerling van Hasen al-Basri was. Er was in Basra sprake van een bijzondere inspanning voor ascetisme, aanbiddingen verrichten, vrees en soortgelijke dingen welke (op dit niveau) niet te vinden waren in andere moslimsteden. Zoals er inspanning was voor *fiqh* in Koefa welke (op dat niveau) niet te vinden was in andere steden. Daarom zegt men: Koefische *fiqh* en Basrische ‘*ibāda*. ”³⁶

Vervolgens schrijft Ibn Taymiyya verder over soefi’s en hij gebruikt de Arabische term van dit woord, namelijk *al-ṣūfi*: “De soefi is degene die gezuiverd is van troebelheid, gevuld is met overpeinzing, en (is degene) bij wie goud en steen gelijk zijn aan elkaar. Zij (de soefi’s) herleiden (het begrip) soefi tot de betekenis van *al-ṣiddīq*.³⁷ De beste der schepping na de profeten zijn *al-ṣiddīqūn*, zoals Allah ﷻ openbaart: “En degenen die Allah en de boodschapper gehoorzamen, zullen dan in het gezelschap verkeren van degenen aan wie Allah Zijn gunst heeft verleend, namelijk, de profeten, de oprechten, de martelaren en de rechtvaardigen. En uitmuntend zijn deze metgezellen. ”³⁸

14

De term soefi werd in de eerste drie eeuwen uiteraard niet gebruikt. Het kwam pas in de eeuwen erna in omloop als een aanduiding op de groep die zich intensief bezighield met de *taṣawwuf*. Imam al-Qushayri schrijft hierover in zijn meesterwerk *al-risāla* de volgende uitleg: “Weet dat de moslims na de boodschapper van Allah ﷻ, de beste van hen in hun eeuw zich niet vernoemden naar een naam, behalve (naar de naam) *ṣaḥāba al-rasūl* (de metgezellen van de boodschapper), want er is geen voortreffelijkheid boven deze (titel). Zij werden dus *al-ṣaḥāba* genoemd. Wanneer de tweede generatie kwam, werden degenen die de metgezellen ontmoetten *al-tābi ʿīn* genoemd. Zij zagen dat als de meest eervolle titel voor hunzelf. Daarna werden degenen na hen ‘*atbā ʿal-tābi ʿīn* genoemd. Daarna verschilden de

³⁵ Hij gebruikt hier het Arabische woord *taṣawwuf*.

³⁶ Zie hiervoor *kitāb al-taṣawwuf* in *majmūʿ fatāwā ibn taymiyya*, vol. 11 vanaf p. 6. Zie ook *al-taṣawwuf wa ḥaraka al-iṣlāḥ wa al-tajdīd* van Shaykh Muhammad Salih ibn Ahmad al-Ghursi, vanaf p. 18.

³⁷ Een benaming voor oprechte en trouwe dienaren (pluraal: *al-ṣiddīqūn*). Dit was tevens de bijnaam van de gezegende metgezel Abu Bakr gegeven door de geliefde profeet ﷺ.

³⁸ Koran, 4:69. Zie voor de passage *majmūʿ fatāwā ibn taymiyya*, vol. 11 p. 16-17. Zie ook *al-taṣawwuf wa ḥaraka al-iṣlāḥ wa al-tajdīd* van Shaykh Muhammad Salih ibn Ahmad al-Ghursi, p. 19.

mensen en conflicteerden ze met elkaar in rangen. De prominente mensen die een buitengewone toewijding hadden aan de religieuze zaken werden al-zuhhād³⁹ en al-‘ubbād⁴⁰ genoemd. Daarna verschenen de innovaties en wederzijdse uitdaging tussen de sekten. Elke sekte claimde dat er asceten waren onder hen. De prominenten van ‘ahl al-sunna die hun ademtichten oplettend onderhielden met (de spirituele waarneming van) Allah ﷻ en hun harten beschermden tegen de paden van onachtzaamheid vormden een aparte groep in de naam van de taṣawwuf. Deze naam verspreidde zich voor deze prominenten vóór tweehonderd na de hijra.”⁴¹

Het is vanzelfsprekend dat er in de tijd van de geliefde profeet ﷺ geen behoefte was aan een buitengewone toewijding aan de taṣawwuf. Shaykh Ramadan al-Buti geeft als belangrijkste reden hiervoor de fysieke aanwezigheid van de geliefde profeet Mohammed ﷺ. De metgezellen hadden hem gezien en voerden gezelschap met hem. Voor iemand die in het profeetschap van de profeet Mohammed ﷺ geloofde, was het genoeg om louter met zijn uitzicht en gezelschap zijn ziel te zuiveren en te transformeren in een vrome dienaar, want de profeet ﷺ was de belichaming van de Edele Koran.⁴² Bovendien was er in zijn tijd weinig geschil en verleiding onder de moslims en het leven was eenvoudig. Hierdoor werd de taṣawwuf als een onderdeel van de islam al beleefd zonder daar een speciale aandacht aan te besteden. Wanneer kwaadheden zoals materialisme, verlangens, zonden, conflicten weer opdoken ná het overlijden van de geliefde profeet ﷺ en een groot deel van de metgezellen, ontstond er logischerwijs een bijzondere aandacht voor de taṣawwuf simpelweg door de sterke behoefte ernaar.⁴³

Dan rest er nog één ding en dat is de verdere ontwikkeling van de taṣawwuf als een wetenschapsdiscipline. Dit wordt ook wel ‘ilm al-taṣawwuf genoemd. Deze wetenschapsdiscipline ontstond door het initiatief van de ingewijden ervan om het te systematiseren op basis van principes uit de Koran, Sunna, praktijken van de ṣaḥāba en hun spirituele belevingen. Op deze manier werd er een nieuwe wetenschapsdiscipline gecreëerd

³⁹ Asceten

⁴⁰ Aanbidders

⁴¹ Zie *al-taṣawwuf wa ḥaraka al-islāh wa al-tajdīd* van Shaykh al-Ghursi, p. 19-20.

⁴² Het gaat hier uiteraard om een figuurlijk taalgebruik.

⁴³ Zie *qaḍāyā sākhina*, p. 321-322.

waarin de beoefenaars ervan zich spiritueel ontwikkelden, leerlingen opleidden en werken schreven zoals in de overige islamitische wetenschappen. Het doel van de studie van deze wetenschapsdiscipline was het behalen van het eeuwige succes. De methode in deze wetenschapsdiscipline was dat de leerling bij de leraar verbleef om direct van hem kennis en wijsheid te nemen door zijn goede gedrag en leefstijl te observeren en tot zich te nemen. Op deze manier werd de leerling met de leermethodes van zijn leraar opgevoed en opgeleid tot een leraar in dezelfde wetenschapsdiscipline. De eerste soefi-leermeesters die werken compileerden waarin ze deze wetenschapsdiscipline uiteenzetten, waren Imam Harith ibn Asad al-Muhasibi (gest. 243 AH), Imam Siraj al-Tusi (gest. 328 AH), Imam al-Qushayri (gest. 465 AH), Imam ‘Ali ibn ‘Othman al-Hijwiri (gest. 470 AH), Imam al-Ghazali (gest. 505 AH), Imam ‘Abdulqadir al-Jilani (gest. 561 AH) en Imam Ahmad al-Rufa’i (gest. 578 AH). Zij waren de meest deskundige en beroemde leermeesters van hun tijd.

Ter afsluiting van de introductie willen we een reeks citaten aanhalen van prominente soefi-leermeesters die als een verlichting kunnen dienen voor de harten en als een voeding voor de zielen. Hieronder volgen deze citaten:

- ❖ Imam Junayd ibn Muhammed zei: “Deze kennis van ons (dus *‘ilm al-taṣawwuf*) is geclassificeerd conform de Koran en de Sunna. Wie de Koran niet reciteert en de hadith niet schrijft, voor hem is het niet toegestaan om te spreken over onze kennis.”
- ❖ Imam Sahl al-Tusteri zei: “Deze school van ons is gebaseerd op drie fundamenteën: (1) het navolgen van de profeet ﷺ in de gedragingen en handelingen, (2) het nuttigen van halal, en (3) het hebben van een oprechte intentie in alle daden.”
- ❖ Imam Fudayl ibn ‘Iyad zei: “Volg de wegen van rechtleiding. Wees niet bedrogen door de kleine hoeveelheid volgers ervan. Pas op voor de wegen van dwaling. Wees niet bedrogen door de grote hoeveelheid volgers ervan.”
- ❖ Imam Abu Sa’id al-Kharraz zei: “Elke innerlijkheid⁴⁴ die haaks staat op de uiterlijkheid⁴⁵ behoort tot de valsheid.”

⁴⁴ Mentale toestanden en spirituele ervaringen.

⁴⁵ De eenduidige voorschriften van de islam.

- ❖ Imam ‘Abdullah ibn Khafif al-Shirazi zei: “Houd je bezig met de studie van kennis. Laat je niet bedriegen door de uitingen van (dwalende) soefi’s.”
- ❖ Imam al-Ghujduwani al-Naqshbandi zei tegen zijn leerlingen: “O zoon, ik adviseer je de vergaring van kennis, ik adviseer je de goede omgangsnormen en het vrees voor Allah ﷻ. Treed in de voetsporen van de vrome voorgangers en klamp je vast aan de Sunna en de geredde groep. Bestudeer de fiqh, hadith en tafsir. Vermijd de onwetende soefi’s. Blijf doorgaan met de gebeden in collectieve vorm. Pas op voor beroemdheid, want dat is een ramp. Wees een doorsnee mens!”
- ❖ Imam Ahmad al-Rifa’i zei: “Acht Allah ﷻ transcendent van de attributen van de contingenten en de namen van de schepsels. Reinig je geloofsleer met betrekking tot de interpretatie van *al-istiwā’* over Allah ﷻ met vestiging, zoals *al-istiwā’* van de lichamen op lichamen welke incarnatie, neerdaling, komst en verplaatsing inhoudt.”
- ❖ Imam Abubakr al-Kilabadhi al-Hanafi zei: “De soefi’s hebben onderling een unaniem akkoord bereikt dat geen plaats Allah ﷻ kan bevatten en dat tijd niet opgaat voor Hem.”
- ❖ Imam Malik ibn Dinar zei: “Niemand heeft ooit iets genoten wat weldadiger is dan de herdenking van Allah ﷻ.”
- ❖ Imam Muhammed al-Warraq zei: “Wie zijn ledematen tevreden stelt met de lusten, plant in zijn hart bomen van verdrieten.”
- ❖ Imam Dhun-nun al-Misri zei: “Wijsheid vestigt niet in iemand met volle maag.”
- ❖ Imam Harith al-Muhasibi zei: “Wie zijn innerlijkheid verbetert met bewustzijn en oprechtheid, dan zal Allah ﷻ zijn uiterlijkheid versieren met inspanning en het navolgen van de Sunna.”
- ❖ Imam Yahya ibn Mu’adh al-Razi zei: “Ascetisme bestaat uit drie dingen: geringheid, afzondering en honger.”
- ❖ Imam Ibrahiem al-Khawas zei: “De medicatie van het hart zijn vijf dingen: (1) Koranrecitatie met overpeinzing, (2) lege maag, (3) nachtgebed, (4) smeken aan Allah ﷻ in de nacht, en (5) gezelschap van de vromen.”
- ❖ Imam Bishr al-Hafi zei: “De persoon die wenst om gekend te worden door de mensen, zal de zoetheid van het hiernamaals niet kunnen vinden.”

- ❖ Imam Shafiq al-Balkhi zei: “Het godsvrees van iemand kan achterhaald worden aan de hand van drie zaken: (1) wat neemt hij (aan geld, voedsel, etc.), (2) wat belet hij, en (3) wat spreekt hij?”
- ❖ Imam Abu Yazid al-Bistami zei: “Als jullie een man zien zweven in de lucht, volg hem niet totdat jullie hebben gezien wat zijn toestand is in de geboden, verboden en grenzen van de islamitische wetgeving en de toepassing ervan.”
- ❖ Imam Ibrahiem ibn Adham zei: “Het behoort niet tot de tekenen van liefde dat je houdt van iets wat niet geliefd is voor jouw geliefde.”
- ❖ Imam Hasen al-Basri zei: “Je bestaat uit dagen. Steeds als er een dag verstrijkt, vergaat een stuk van je.”
- ❖ Imam Sufyan al-Thawri zei: “Er is buiten de verplichtingen geen voortreffelijkere daad dan de vergaring van kennis.”
- ❖ Imam ‘Abdullah ibn Mubarak zei: “Vermijd de overbodige blik en je zal de staat van respect en vrees voor Allah ﷻ verkrijgen.”
- ❖ Imam Abu Sulayman al-Darani zei: “Wie een waarde toeschrijft aan zichzelf, zal de zoetheid van de dienaarschap niet kunnen vinden.”
- ❖ Imam ‘Abdulqadir al-Jilani zei: “Shirk kan zichtbaar en onzichtbaar zijn. De zichtbare shirk is dat je afgoden aanbidt. De onzichtbare shirk is dat je, je vertrouwen legt op de schepping.”
- ❖ Imam ‘Abdurrahman ibn al-Jawzi zei: “Het is gepast voor iemand die niet weet wanneer de dood hem nadert dat hij elk moment voorbereid is.”
- ❖ Imam al-Ghazali zei: “Jij zondigde jegens Allah ﷻ met jouw ledematen welke een toevertrouwd geschenk waren van Allah ﷻ aan jou. Allah ﷻ ongehoorzaam zijn door middel van Zijn gunsten is de uiterste vorm van ondankbaarheid.”
- ❖ Imam Zayn al-‘Abidin zei: “Wie content is met wat Allah ﷻ aan hem toebedeelde, behoort tot de rijkste mensen.”
- ❖ Imam Ahmad ibn Hambal zei: “Goedheid zit in degene die geen goedheid in zichzelf ziet.”
- ❖ Imam al-Awza’i zei: “Wie het nachtgebed verlengt, dan verkort Allah ﷻ de Dag der Opstanding voor hem.”

- ❖ Imam al-Rabbani zei: “Het is de hoogste tijd om je te schamen. Vermijd zelfs een hazenslaapje en houd je aan de voorschriften van Allah ﷻ.
- ❖ Imam al-Khalid al-Baghdadi zei: “Wees niet bedrogen door dit vuile kadaver (het wereldse). Ik adviseer je om te vluchten van slechte innovaties en verlangens.”

De verhandelingen van Imam al-Haddad

Vanaf dit hoofdstuk zal ik de verhandelingen van Imam al-Haddad parafraserend samenvatten zonder dat de essentie en de boodschap die Imam al-Haddad geeft, verloren raken. Aan het einde van elke verhandeling zal er in de voetnoot gerefereerd worden aan de paginanummers van het desbetreffende werk van Imam al-Haddad. Indien nodig, zullen er in de voetnoot kanttekeningen geplaatst worden ter verduidelijking van abstracte passages.

Alle fouten zijn afkomstig van mijn zondige ego en aan Allah ﷻ behoort alle perfectie toe! We smeken nederig aan Allah ﷻ om ons met succes te laten slagen en dit werk puur voor Zijn tevredenheid te laten houden. Alle lof zij Allah ﷻ. Vrede en zegeningen zij de profeet ﷺ, zijn metgezellen, familieleden, aanhangers en liefhebbers.

19

De eerste verhandeling

De devoot vestigt zijn aandacht in de eerste instantie op de verbetering van het geloof en de versterking van de geloofsovertuiging. Hij focust zich op de zuivering van zijn geloof van verborgen kwalen. Na een zorgvuldige herstelling van zijn geloof besteedt hij aandacht aan de ontwikkeling van de goede gedragseigenschappen, zoals ascetisme, oprechtheid, goede bedoelingen hebben over de moslims. Tegelijkertijd werkt hij aan het wegwerken van slechte gedragseigenschappen, zoals hebzucht, showen en hoogmoed. Na de correctie van het geloof en gedrag, houdt hij zich bezig met het verrichten van goede daden en het vermijden van slechte daden. Als laatste richt hij zich op de wereldlijke zaken onder voorbehoud van strikt godsvrees, goed advies geven aan iedereen, content zijn en genoeg nemen met kleine hoeveelheid.

De onoplettende vestigt zijn aandacht op de weelderige zaken en drijven aan voedsel, kleding, seksueel genot en het verzamelen van eigendom. Wie van deze onoplettende personen

enigszins wakker is kunnen blijven, besteedt vervolgens aandacht aan het verrichten van goede daden. Daarna pas komt het gedrag aan de beurt en als laatste wordt er gewerkt aan de versterking van de geloofsovertuiging. Bij deze onachtzame groep is de prioriteitenladder dus precies het tegenovergestelde van wat de devoten doen.⁴⁶

De tweede verhandeling

Als alle mensen de religieuze en rationele realiteiten zouden onderkennen, dan zouden ze zich volledig toewijden aan het hiernamaals. Ze zouden zich volledig afwenden van het wereldse, behalve wat noodzakelijk is. Dit zou resulteren in het debacle van het wereldse leven. De wijsheid heeft desalniettemin vereist dat de meeste mensen onachtzaam zijn van het hiernamaals, aangezien Allah ﷻ de instandhouding van het wereldse heeft gewild tot een vastgesteld moment. Daarom zei Imam Hasen al-Basri: “Als er geen dwazen zouden zijn, dan zou de wereld niet verbouwd worden.” Sommige vrome voorgangers hebben gezegd: “De mens is met dwaasheid gebrandmerkt. Als dit niet het geval zou zijn, dan zou het leven gecompliceerd zijn voor hem.”⁴⁷

20

Daarnaast heeft Allah ﷻ met Zijn genade bepaalde dienaren begunstigd met volledige waakzaamheid en inzicht over de realiteit der dingen. Zij hebben de religieuze en rationele realiteiten onderkend. Daarom hebben ze zich volledig afgekeerd tegen het wereldse en ze houden zich volkomen bezig met het hiernamaals. Deze mensen zijn enkelingen en zijn erg zeldzaam in elke tijd en plaats. Overpeins goed over deze kwestie, want het is erg kostbaar. Er zit hier curieuze kennis achter! En Allah ﷻ weet het beste.⁴⁸

De derde verhandeling

In alle tijdperken was er goed en kwaad. In elke tijd waren er weldoeners en boosdoeners. Wanneer goedheid kwaadheid overstijgt waardoor de meerderheid goed en de minderheid kwaad is, dan wordt deze periode *goede periode* genoemd, zoals de periode van de geliefde profeet Mohammed ﷺ en de periode van de vier rechtgeleide kaliefen. Wanneer er

⁴⁶ Geparafraseerd uit *al-fuṣūl al-‘ilmiyya wa al-‘uṣūl al-ḥikemiyya*, p. 11-12.

⁴⁷ Elke mens, behalve de profeten en overige oplettende dienaren van Allah, heeft op zijn minst sporen van dwaasheid simpelweg door het feit dat hij onderhevig is aan verlangens, vergeetachtigheid en het begaan van zonden en vergissingen.

⁴⁸ Geparafraseerd uit *al-fuṣūl al-‘ilmiyya wa al-‘uṣūl al-ḥikemiyya*, p. 13-14.

grotendeels kwaadheid en verderf is waarbij liefdadigheid en weldoeners in minderheid zijn, dan wordt deze periode *kwaadaardige periode* genoemd.

De perioden worden dus gekenmerkt met de overheersing van goedheid of van kwaadheid, want er is geen tijdperk dat gevrijwaard is van goed en kwaad. De dominante van onze tijd⁴⁹ en het nabije verleden is ontaarding, slecht, kwaad en boosdoener. Goedheid, weldoeners en vromen zijn zeldzaam en in de minderheid.⁵⁰

De vierde verhandeling

De hoogmoedige en de onachtzame zijn verhinderd van de Tekenen van Allah ﷻ en van het begrijpen van Zijn wijsheden en het waarnemen van Zijn rechtleiding. Allah ﷻ openbaart hierover wat neerkomt op: **“Ik zal degenen die arrogant op aarde zijn van Mijn Tekenen laten afkeren. Zelfs als zij alle Tekenen zien, zullen zij daarin niet geloven. En als zij de juiste manier zien, zullen zij dat niet als manier aannemen, maar zij zullen de verkeerde manier zien en die aannemen, omdat zij Onze Tekenen verwerpen en achteloos zijn.”**⁵¹

Allah ﷻ beschreef hen met hoogmoed en daarna met verworpen eigenschappen. Aan het einde van het vers beschreef Hij ﷻ ze met achteloosheid over Zijn Tekenen als gevolg van hun hoogmoed en onachtzaamheid. Hoogmoed en onachtzaamheid behoren tot de ziekten van het hart welke het hart verhinderen om de Tekenen van Allah ﷻ te begrijpen zolang het hart niet geneest van deze ziekten. Hoe kan een hoogmoedige de Tekenen van Allah ﷻ begrijpen, terwijl hij arrogant is en zich niet onderwerpt aan de waarheid. Allah ﷻ heeft zijn hart verzegelt, zoals Hij ﷻ openbaart in het vers dat neerkomt op: **“Zo verzegelt Allah het hart van elke arrogante tiran.”**⁵²

Wat betreft de onachtzame, zijn onachtzaamheid heeft zijn hart verhinderd van het begrijpen van de Tekenen van zijn Heer ﷻ. Hij heeft zich afgewend van Allah ﷻ. Daarom heeft Allah ﷻ Zijn profeet ﷺ opgedragen om zich af te wenden van zulke mensen: **“Wend je daarom af**

⁴⁹ Imam al-Haddad overleed in 1720 AD. Hij zegt dat in die tijd al kwaadheid overheersend was. Dit is zeer angstaanjagend.

⁵⁰ Geparafraseerd uit *al-fuṣūl al-‘ilmiyya wa al-‘uṣūl al-ḥikemiyya*, p. 15-16.

⁵¹ Koran, 7:146.

⁵² Koran, 40:35.

van wie zich van Onze overdenking afkeert, en die niets dan het wereldse leven wenst.”⁵³ Een soortgelijk vers komt neer op: **“Gehoorzaam niet degenen wiens harten Wij achteloos voor Onze overdenking hebben gemaakt.”**⁵⁴ Behoed jezelf tegen hoogmoed, want dat is de ziekte die Iblies overkwam en hem weerhield van het gehoorzamen van Allahs ﷻ bevel. Hierdoor verdiende hij de verwoesting, vloek en schorsing van Allahs ﷻ Genade. Pas op voor onachtzaamheid over Allah ﷻ, Zijn herdenking en het hiernamaals, want dit zal je verwoesten en zal in de wereld en hiernamaals alle kwaadheden tot je trekken. Allah ﷻ openbaart wat neerkomt op: **“Waarlijk, degenen die niet op een ontmoeting met Ons hopen, maar blij en tevreden zijn met het leven in de huidige wereld, en degenen die achteloos voor Onze Teken en zijn. Voor hen zal hun verblijfplaats het Vuur zijn, door datgene wat zij verdiend hebben.”**⁵⁵ In een ander vers staat wat neerkomt op: **“Zij kennen slechts de uiterlijke schijn van het wereldse leven en zij zijn achteloos voor het Hiernamaals.”**⁵⁶ Kijk hoe Allah ﷻ de toeschrijving van kennis aan deze groep ontzegt. Daarna bevestigt Hij ﷻ voor hen de kennis over de uiterlijke schijn van het wereldse leven. Daarna beëindigt Allah ﷻ het vers door hen te beschrijven met onachtzaamheid over het hiernamaals. Vat het en overpeins!⁵⁷

De vijfde verhandeling

Het is in deze tijd niet nodig voor de vrome verstandige om veelvuldig rekening te houden met de mensen en tactvol om te gaan met ze en om bepaalde zaken te verlaten door mensen om mentale rust en kalmte te krijgen.⁵⁸ In deze tijd is rekening houden met mensen en voorzichtigheid omwille van mensen louter een last geworden waar geen profijt in zit, omdat mensen alleen maar met zichzelf bezig zijn, diep gewikkeld zijn in hun wereldse bezigheden en geen onderscheid weten te maken tussen zaken. Daarom keurden de vromen het af om

⁵³ Koran, 53:29.

⁵⁴ Koran, 18:28.

⁵⁵ Koran, 10:7-8.

⁵⁶ Koran, 30:7.

⁵⁷ Geparafraseerd uit *al-fuṣūl al-‘ilmiyya wa al-‘uṣūl al-ḥikemiyya*, p. 17-18.

⁵⁸ Imam al-Haddad spreekt hier over de sociale druk en dat mensen op basis van deze sociale druk vormgeven aan hun leven door bepaalde handelingen te doen of te verlaten.

rekening te houden en voorzichtig te zijn met de wensen en meningen van mensen. Wat mooi zei de dichter:

“Wie rekening houdt met de mensen, sterft van innige droefheid en de dappere verkrijgt de zoetheid.”⁵⁹

Vroeger zat daar enig profijt in, omdat mensen onderscheid konden maken tussen zaken. Zij hadden voldoende tijd om goed na te denken over de situatie van anderen, maar dit is niet meer het geval door de intensieve bezigheden van de mensen en de afwezigheid van hun onderscheidingsvermogen.⁶⁰

Het is dus noodzakelijk voor de vrome verstandige om alleen te handelen conform de tevredenheid van zijn Heer ﷻ en wat voordelig is voor hem in het hiernamaals. Hij moet zich verder niets aantrekken van wat mensen zeggen of vinden. De mensen zijn bezig met hunzelf en hij dient zich ook bezig te houden met zichzelf en met wat in het voordeel is van zijn wereldse leven en hiernamaals.⁶¹

23

De zesde verhandeling

De mensen van de wereld zijn vier soorten. De deugdelijkheid van de wereld is afhankelijk van de deugdelijkheid van deze vier soorten mensen. De eerste is een oprechte aanbieder die vroom en asceet is en een gedegen kennis heeft over Allah ﷻ en de religie. De tweede is een geleerde van de islamitische wetgeving die de Koran en de Sunna goed kent, ernaar handelt en de mensen onderwijst en adviseert. Hij beveelt het goede en verbiedt het kwade en vreest van niemand, behalve Allah ﷻ. De derde is een staatsleider die rechtvaardig en eerlijk is. Hij is deugdzaam en integer. De vierde is een rijke persoon die vroom is. Hij heeft een legitiem eigendom en besteedt het om de armen en behoeftigen te helpen.

⁵⁹ Hiermee bedoelt de dichter dat degene die steeds rekening houdt met anderen zal de dingen die hij wil doen, moeten verlaten door de sociale druk of zal de dingen die hij niet wil doen, moeten doen door de sociale druk. Hierdoor zal hij zichzelf benadelen.

⁶⁰ Dus vroeger had het nog zin om gehoor te geven aan anderen, omdat ze niet waren overheerst door wereldse bezigheden en onderscheid konden maken tussen wat goed en slecht is voor de ander. Tegenwoordig ontbreken deze kwaliteiten. Sterker nog, mensen gunnen het goede niet meer voor elkaar. Daarom is het niet verstandig om vorm te geven aan je leven of jezelf te laten sturen door de sociale druk.

⁶¹ Geparafraseerd uit *al-fuṣūl al-ʿilmiyya wa al-ʿuṣūl al-ḥikemiyya*, p. 19-20.

Tegenover elk van deze soort staat de tegenpool ervan die schijnbaar op de bovengenoemde soorten lijkt, maar in de werkelijkheid niet is. Tegenover de godzalige aanbidders staat de verwarde soefi. Tegenover de godzalige geleerde staat de zondige en corrupte geleerde. Tegenover de godzalige staatsleider staat de tiran. Tegenover de godzalige rijke staat de opportunistische rijke. Deze vier genoemde tegenpolen zijn de oorzaak van alle ellende in de wereld.⁶²

De zevende verhandeling

Allah ﷻ schiep de mensen en maakte de wereld een tijdelijke vestigingsplaats waar de weldoener zich kan voorbereiden op het hiernamaals en de boosdoener zich onachtzaam van zijn Heer kan bevredigen in zijn verboden en overbodige lusten en verlangens. Daarnaast heeft Allah ﷻ Zijn dienaren erop gewezen dat ze in de wereld genoeg moeten nemen met datgene wat voldoende is voor hen om voort te bestaan en voor te bereiden op het leven na de dood. Hij ﷻ heeft hen gewaarschuwd tegen de bevrediging van verboden en overbodige lusten. Hierop zijn de mensen gesplitst in drie verschillende groepen. De eerste groep bestaat uit degenen die zich in de meeste gevallen vastberaden beperken tot datgene wat zelfs onvoldoende is voor hun primaire behoeften om hiermee twijfels en mogelijke kwalen te ontlopen. Steeds als ze iets tot hun beschikking krijgen wat meer is dan de hoeveelheid die zij aanhouden, geven ze dat uit aan goed doel. Tot deze groep behoren de profeten en hun oprechte volgers.

De tweede groep neemt van het wereldse precies wat ze nodig hebben. Niet meer en niet minder dan dat. De derde groep neemt meer van het wereldse dan wat ze nodig hebben. Deze groep kent weer mensen met verschillende intenties en bedoelingen. Sommigen nemen meer dan nodig om het vervolgens weer uit te geven op het pad van Allah ﷻ. Sommige anderen nemen meer dan nodig, omdat ze binnen de kaders van de islamitische wetgeving van het toegestane willen genieten. Deze laatste erkent echter wel de voortreffelijkheid van de asceten. Dit betekent tevens dat ze de hoge gradaties in het hiernamaals zullen ontberen. Weer anderen die meer dan nodig nemen, zijn mensen die een buitensporig luxe en comfortabele leefstijl willen leiden. Zij worden bedrogen door de genade van Allah ﷻ.

⁶² Geparafraseerd uit *al-fuṣūl al-ʿilmiyya wa al-ʿuṣūl al-ḥikemiyya*, p. 21-22.

Sommigen van hen kleineren de asceten ook en achten zich voortreffelijker. Zij beweren in weelde te leven om liefdadigheid te kunnen doen aan de behoeftigen, maar in de werkelijkheid zijn ze daar verre van. Hun daden verloochenen hun woorden. Allah ﷻ, Zijn engelen en de gelovige dienaren zijn hiervan getuige.⁶³

De achtste verhandeling

Degene die van het wereldse wenst wat gelijk is aan zijn behoefte of meer dan genoeg is, maar deze niet in staat wordt gesteld, omdat het hem niet is voorbestemd, behalve dan minder dan wat hij daadwerkelijk nodig heeft, is een arme persoon. Deze wordt niet gerekend tot de asceten (die in de vorige verhandeling aan bod waren gekomen). Als deze arme persoon echter met godsvrees handelt in zijn omgang met het wereldse, geduld en tevredenheid vertoont in datgene wat hem is voorbestemd, dan is hij een geduldige arme. Zijn armoede is geprezen en over de voortreffelijkheid daarvan zijn vele Koranverzen en profetische berichten gekomen. Tot deze behoort de overlevering: “De geduldige armen zijn de speciale gasten van Allah ﷻ op de Dag der Opstanding.”

25

Wat betreft de arme die het godsvrees verzaakt in zijn omgang met het wereldse, tekortdoet aan datgene wat verplicht is voor hem, niet geduldig en content is met wat hem is voorbestemd, maar bezorgdheid, ontevredenheid, woede vertoont en de mensen van weelde bewondert, dat is een misprezen arme. Waarschijnlijk is deze vorm van armoede ook wat bedoeld wordt in de profetische overlevering: “De armoede zou bijna ongeloof worden.” Dit is waarschijnlijk de armoede waartegen de profeet ﷺ toevlucht zocht. Het is ook deze vorm van armoede die afgekeurd wordt in de uitspraken van geleerden en vromen.⁶⁴

De negende verhandeling

Voor een verstandige moslim is er uiteraard geen rust in het wereldse leven. Als er rust aanwezig is voor hem, dan gaat dat ongetwijfeld gepaard met onachtzaamheid over zijn Heer ﷻ en het hiernamaals. Wat betreft de dwaas, deze vindt rust in het wereldse leven. De reden

⁶³ Geparafraseerd uit *al-fuṣūl al-'ilmiyya wa al-'uṣūl al-ḥikemiyya*, p. 23-25.

⁶⁴ Geparafraseerd uit *al-fuṣūl al-'ilmiyya wa al-'uṣūl al-ḥikemiyya*, p. 27-28.

van de aanwezigheid van deze rust is dat hij een dwaas is die de rampen van deze rust niet heeft kunnen doorgronden.

Daarom is gezegd dat er geen rust is in de wereld en dat de mens naar iets streeft wat niet geschapen is in de wereld, namelijk rust. Ze bedoelen hiermee de absolute en pure rust. De dwaas begrijpt dit niet en denkt dat hij in rust verkeert. Daarom is gezegd dat degene die in rust wil verkeren, geen verstand heeft. De dichter al-Mutanabbi heeft als volgt naar deze betekenis verwezen:

“Het leven wordt schijnbaar gezuiverd van wat plaatsvond en zal gebeuren voor de onwetende en onachtzame. Ook voor degene die zichzelf over de realiteiten tot fouten aanzet en zichzelf bestraft met de aspiratie van het absurde en dit verlangt.”

Hij zei ook:

“De verstandige wordt ongelukkig in de gunst met zijn verstand, terwijl de onwetende in ongeluk geniet.”

Einde en Allah ﷻ weet het beste.⁶⁵

De tiende verhandeling

Weet dat met godsvrees en liefdadigheid alles mooi wordt aan diverse achtereenvolgende toestanden van de mens, zoals armoede, rijkdom, gezondheid, ziekte, aanzien, vernedering, dofheid, bekendheid en soortgelijke dingen. Met immoraliteit en kwaadaardigheid wordt alles lelijk en afkeurenswaardig aan die toestanden.

De uiteenzetting hiervan is dat wanneer de mens godvruchtig en liefdadig is en tegelijkertijd lijdt aan armoede, dan is zijn relatie met Allah ﷻ gebaseerd op tevredenheid, voldoening, geduld, vroomheid, onafhankelijkheid van de mensen, en overige geprezen toestanden.

Hierdoor is zijn aandeel van Allah ﷻ Zijn tevredenheid, nabijheid, hulp en overige giften afkomstig van Allah ﷻ. Bovendien is zijn band met de mensen gebaseerd op bedekking van zijn persoonlijke situatie, fraaie vertoning, en dat de mensen met lof spreken over hem in zijn

⁶⁵ Geparafraseerd uit *al-fuṣūl al-‘ilmiyya wa al-‘uṣūl al-ḥikemiyya*, p. 29-30.

armoede dat hij hiermee in de voetsporen treedt van de heiligen en vromen. Als deze armoede een boosdoener zou overkomen, dan zou zijn toestand zorgen, ontevredenheid, hebzucht en verlangen in andermans eigendom. Zijn aandeel van Allah ﷻ zou enkel en alleen ontevredenheid, toorn en hulpeloosheid zijn. Ook de mensen zouden hem degraderen en vernederen door zijn armoede. Ze zouden hem misprijzen en zeggen dat hij zichzelf eerloos behandelt (door bijvoorbeeld te bedelen of hebzucht te vertonen) en dat Allah ﷻ hem daarom bestraft met armoede.

Hetzelfde geldt voor de toestand waarin Allah ﷻ de mens heeft verrijkt en verruimt. Als de mens in deze situatie godvrezend en liefdadig is, dan zal zijn relatie met Allah ﷻ gebaseerd zijn op dankbaarheid, waardering van de gunst, vermeerdering van gehoorzaamheid, het spenderen ervan en weldoen tegen iedereen. In dat geval is zijn aandeel van Allah ﷻ Zijn tevredenheid, liefde en hulp. De mensen zullen hem prijzen over zijn vrijgevigheid en zullen voor hem smeken aan Allah ﷻ voor vermeerdering in zijn rijkdom. Als deze rijkdom van een boosdoener was, dan zou hij sparen, niet delen, gierigheid en hebzucht vertonen. In dat geval zou zijn aandeel van Allah ﷻ enkel en alleen Zijn ontevredenheid en toorn zijn. De mensen zouden hem degraderen voor zijn hebzucht en gierigheid.

Als een weldoener in de toestand van gezondheid en welzijn verkeert, dan zal zijn relatie met Allah ﷻ gebaseerd zijn op dankbaarheid en besteding van de gezondheid en kracht op het pad van Allah ﷻ. Dit zal resulteren in de tevredenheid en begunstiging van Allah ﷻ. De mensen zouden hem prijzen over zijn goede daden en inspanning. Als deze weldoener zou lijden aan een ziekte, dan zou zijn band met Allah ﷻ nog steeds gebaseerd zijn op tevredenheid, geduld en onderwerping aan de wil van Allah ﷻ. Hij zou niet klagen over deze situatie en zou tevreden zijn met het oordeel van Allah ﷻ. Dit zou resulteren in de tevredenheid en hulp van Allah ﷻ. De mensen zouden hem dan prijzen en zouden over hem zeggen dat hij met deze ziekte wordt beproefd ter kwijtschelding van zijn zonden en ter verheffing van zijn gradaties.

Als een boosdoener in de toestand van gezondheid en welzijn verkeert, dan zal zijn houding niets anders zijn dan hoogmoed, grensoverschrijding, passiviteit in goede daden en inspanning in overtredingen. Dit zou resulteren in de ontevredenheid en toorn van Allah ﷻ. De mensen zouden hem misprijzen door zijn grensoverschrijding en ongehoorzaamheid. Als hem een ziekte of beproeving zou overkomen, dan zou hij ontevredenheid en ongeduld

vertonen. Hij zou het oordeel van Allah ﷻ tegenspreken en overige afkeurenswaardige eigenschappen bekleden. Dit zou resulteren in toorn en schorsing. De mensen zouden hem misprijzen en zouden zeggen dat Allah ﷻ hem bestraft met ziekten en rampen door zijn grensoverschrijding, onrecht en zonden.

Op deze manier kan je de overige toestanden, zoals aanzien, vernedering, dofheid, bekendheid, tegenspoed en voorspoed, uiteenzetten. Weet dat godsvrees en liefdadigheid deze toestanden versieren. Daarmee worden deze toestanden prijzenswaardig en goed. Weet dat immoraliteit en kwaadaardigheid deze toestanden verlelijken. Ze zorgen ervoor dat de persoon die in verschillende toestanden verkeert, wordt misprezen door mensen en wordt afgekeurd door Allah ﷻ.

Overpeins dit hoofdstuk erg goed, want daarin zitten zeer fijne wijsheden en oplossingen voor problematische kwesties. Als we zouden uitweiden, dan zou het hoofdstuk erg lang worden. In de kortbondige waarschuwing zit er voldoening voor de bewuste verstandige!⁶⁶

De elfde verhandeling

Deugdelijkheid in het verrichten van goede daden is belangrijker dan de daden zelf volgens de deskundige geleerden. Het verrichten van de uiterlijkheid van de daden aan gebeden, vasten, recitaties en herdenking van Allah ﷻ zonder deugdelijkheid, perfectie, accurate nakoming van de innerlijke betekenissen ervan, waardige respect en vrees voor Allah ﷻ, is een vruchteloze inspanning. Dat is waar de geliefde profeet ﷺ naar verwees met zijn uitspraak: “Er zijn vele mensen die bidden, maar niets verdienen aan hun gebed behalve slapeloosheid en vermoeidheid. Er zijn vele mensen die vasten, maar niets verdienen aan hun vasten behalve honger en dorst.” De nobele metgezel ‘Ali zei: “Er zit geen goedheid in een recitatie zonder overpeinzing.”

Sterker nog, de persoon die alleen de uiterlijkheden van de goede daden nakomt, kan misschien ook hierdoor zondigen, zoals het sommige pronkers overkomt of sommige mensen die de articulatie tijdens het gebed niet correct uitvoeren zoals het hoort. Hierdoor verricht hij een ongeldige aanbidding. Hij wordt tevergeefs vermoeid en zondigt zelfs daardoor. Als je

⁶⁶ Geparafraseerd uit *al-fuṣūl al-‘ilmiyya wa al-‘uṣūl al-ḥikemiyya*, p. 31-35.

een daad verricht, doe het dan gedegen. Kom in elke taak de vereisten ervan goed na door het met zuivere intentie en vrees voor Allah ﷻ uit te voeren. Dan wordt de goede daad die weinig is, maar die je met deugdelijkheid verricht, voortreffelijker bij Allah ﷻ, dan goede daden die veel zijn, maar niet met deugdelijkheid zijn verricht.

De geliefde profeet ﷺ zei: “Waarlijk Allah ﷻ, schreef deugdelijkheid voor in alles. Als jullie doden, doe het dan gedegen. Als jullie slachten, doe het dan gedegen.” Denk hierover goed na! Deugdelijkheid zit in alles. Zodra het wordt losgekoppeld van iets, dan wordt dat kwalijk en lelijk.⁶⁷

De twaalfde verhandeling

Deugdelijkheid is ook gepast bij het verlaten van verboden, afkeurenswaardige en twijfelachtige zaken zoals het ook aanwezig moet zijn bij het verrichten van goede daden. Dat houdt in dat je een verbod of dergelijke verlaat omwille van de tevredenheid van Allah ﷻ en uit respect, schaamte en vrees voor Hem. En niet uit schaamte en vrees voor de mensen of omwille van hun tevredenheid. Ook zuiver je jouw innerlijk van het neigen tot en verlangen naar die zonde nadat je het in het uiterlijk hebt verlaten.

Ook behoort het tot de deugdelijkheid bij het verlaten van zonden dat je alle riskante situaties vermijdt waar je opnieuw in die zonden kan vallen en dat je afstand neemt van degenen die ervoor kunnen zorgen dat je opnieuw in die zonde valt.⁶⁸

De dertiende verhandeling

De wetenschappen zijn erg veel. Niet alles daarvan is nuttig en relevant in het geval van elke persoon, maar sommige daarvan is nuttig en relevant in het geval van sommige mensen in plaats van sommige anderen. Het kan ook zijn dat het in sommige tijden zo is of in sommige situaties. Sommige wetenschappen zijn schadelijk en er zit geen profijt in. Ze zijn overbodig en er zit geen relevantie in. Een gedeelte daarvan heeft Imam al-Ghazali uiteengezet in het hoofdstuk *kitāb al-‘ilm* van zijn boek *‘ihyā’ ‘ulūm al-dīn*. Als de zaak zo in elkaar zit, dan is

⁶⁷ Geparafraseerd uit *al-fuṣūl al-‘ilmiyya wa al-‘uṣūl al-ḥikemiyya*, p. 37-38.

⁶⁸ Geparafraseerd uit *al-fuṣūl al-‘ilmiyya wa al-‘uṣūl al-ḥikemiyya*, p. 39.

het gepast voor de verstandige om zich met datgene van de wetenschappen bezig te houden wat relevant en nuttig is. Sterker nog, hij dient zich bezig te houden met de kennis die in zijn geval de hoogste prioriteit heeft en als hij daarmee klaar is en bekwaam is, daarna pas met de kennis die prioriteit heeft voor de ander.⁶⁹ Dit, omdat het leven kort is en de tijd zeldzaam is. De dood is dichtbij en de reis is lang. De overhoring en afrekening bij Allah ﷻ is zeer fijn, risicovol en moeilijk.

Men kan dit vergelijken met de wereldse zaken. Als hij verstandig is, dan houdt hij zich ook in wereldse zaken enkel en alleen bezig met datgene wat de hoogste prioriteit heeft. Hij is daarin amper bezig met datgene wat nuttig is voor de ander. Als dit het geval is bij wereldse zaken, hoe zit het dan met de hemelse zaken? Men wordt echter geprezen als hij zich in wereldse zaken alleen bezig houdt met zijn eigen prioriteiten zonder die van anderen, terwijl in hemelse zaken het tegenovergestelde van toepassing is.⁷⁰

De veertiende verhandeling

Wanneer je wil weten wat nuttige en relevante kennis en daden zijn in jouw geval, dan dien je te veronderstellen dat je morgen dood zult gaan en Allah ﷻ ontmoeten. Hij ﷻ zal je ondervragen over al je kennis, daden, zaken en toestanden. Daarna zal je op basis daarvan doorgestuurd worden tot de hel of het paradijs. Wat in jouw geval het meest relevant en nuttig is, is wat je bij die veronderstelling als meest relevant en nuttig beschouwt. Dat heeft in jouw geval de hoogste prioriteit. Wat je als nutteloos en irrelevant beschouwt tijdens die veronderstelling is in jouw geval nutteloos en irrelevant.⁷¹

De vijftiende verhandeling

De meest alomvattende, nuttige, authentieke en duidelijke kennis is de kennis wat het meest dichtbij en het meest lijkt op de kennis in de Koran en Sunna. Dit is bijvoorbeeld de kennis over Allah ﷻ, Zijn eigenschappen, Zijn namen, Zijn handelingen, Zijn voorschriften, het hiernamaals en terugkeer tot Allah ﷻ, en de gebeurtenissen daarin tot en met het paradijs en

⁶⁹ Zodat hij de anderen kan voorzien in hun educatieve en intellectuele behoeften.

⁷⁰ Geparafraseerd uit *al-fuṣūl al-'ilmiyya wa al-'uṣūl al-ḥikemiyya*, p. 41-42.

⁷¹ Geparafraseerd uit *al-fuṣūl al-'ilmiyya wa al-'uṣūl al-ḥikemiyya*, p. 43-44.

de hel. De kennis over deze zaken is het fundament van alle wetenschappen en de kern ervan. Het veelvuldig kijken naar dit soort kennis vermeerderd de intensiviteit van het geloof in Allah ﷻ, Zijn boodschapper en de Dag der Opstanding. Dit soort kennis spoort ook aan tot het aanbidden en gehoorzamen van Allah ﷻ en het verlaten van Zijn verboden. Het leidt tot de vermindering van wereldse verlangens en tot de voorbereiding op de dood. Het zorgt ervoor dat men liefde heeft om Allah ﷻ te ontmoeten en dat men afstandelijk wordt het weelde en wereldse lusten. Zodoende resulteert het in deugden en goede daden.

Als je goed kijkt naar wat de moslimgeleerden hebben gecompileerd en geschreven aan nuttige boeken, dan zal je zien dat de meest alomvattende boeken over de bovengenoemde kennis de boeken van Imam al-Ghazali zijn zoals *al-`ihyā`*, *al-`arba`in*, *minhāj al-`ābidīn* en *bidāya al-hidāya*. Dit is bekend bij degenen die hierover goed hebben nagedacht en goed hebben onderzocht. Alleen onwetende dwazen bekritisieren deze boeken.⁷²

De zestiende verhandeling

Degenen die verlangen naar de waarheid en het spirituele pad belopen, komen na een blik erachter dat er vele wetenschappen en daden zijn en vele wegen zijn naar Allah ﷻ. Hij wat in dat geval niet wat hij moet doen, welke methode hij moet hanteren en welke weg hij moet volgen. Degene die in deze situatie belandt, maar onder het toezicht van een bekwame leermeester is die hem alles instrueert en de wegwijst, dan zijn de instructies van deze leermeester voldoende voor hem. Als dit voor iemand niet het geval is, dan dient hij te weten dat er van kennis en daad een gedeelte is dat verplicht is op elk individu zoals de basis geloofsleer en de basale voorschriften van de rituelen en dergelijke zaken. Het kennen en uitvoeren van deze zaken is verplicht voor elk moslimindividu. Als hij dit soort kennis en daad in orde heeft gemaakt, dan kan hij op zoek gaan naar meer kennis en daad die het beste bij zijn situatie passen. Dit zal hem duidelijk worden zolang hij oprecht daarnaar op zoek gaat. Hiermee wordt duidelijk dat de situatie van elke persoon andere soort kennis en daden vereist voor hem. Het kan zijn dat bepaalde kennis of daad goed en gepast is voor iemand, terwijl het niet goed is voor de ander. Afzondering kan bijvoorbeeld nuttig zijn in het geval

⁷² Geparafraseerd uit *al-fuṣūl al-`ilmiyya wa al-`uṣūl al-ḥikemiyya*, p. 45-46.

van een persoon, terwijl volledige participatie aan de gemeenschap weer nuttig is voor de ander. Als de persoon de meest geschikte weg kiest voor zichzelf, dan zal hij vroeg of laat in aanmerking komen voor de tevredenheid van Allah ﷻ en Zijn spirituele nabijheid. Het is niet gepast om een weg te ontkennen, omdat het niet nuttig en goed is in jouw geval zolang die weg conform de Koran en Sunna is. Allah ﷻ heeft namelijk voor elke kennis, daad of weg ingewijden aangesteld. De gelijkenis hiervan is een bedekte eettafel waarop diverse soorten voedsel en zoetigheid beschikbaar is. Het is aan de deelnemers van deze maaltijd om zelf te kiezen en te verlaten uit het beschikbare voedsel en zoetigheid al naargelang hun smaak en voorkeur. Het kan zijn dat de ene bepaald voedsel bewondert, terwijl de ander ervan walgt. Een ander voorbeeld is een markt waarin allerlei soorten waardevolle goederen zijn verzameld. De ene koopt wat de andere achterwege laat. Het is niet de bedoeling dat deze mensen met verschillende smaken en voorkeuren elkaar berispen voor hun keuzes of elkaars keuzen verbieden en zwartmaken. Als dit duidelijk is geworden, dan is het mogelijk om de deelnemers in vier groepen te verdelen: (1) Degene die alleen neemt van de gepaste en benodigde goederen en voedsel en niet verlangt naar meer dan dat. Dit is de verstandige. (2) Degene die alleen neemt van de gepaste en benodigde goederen en voedsel, maar de andere deelnemers zwartmaakt. Dit is de persoon zonder inzicht. (3) Degene die van alles neemt die wel en niet benodigd is. Soms verlangt hij naar iets en andere keer weer naar iets anders. Deze persoon is een dwaas en heeft ook geen inzicht. (4) Degene die versteld staat tegenover de veelvuldige goederen en voedsel. Hij weet niet wat hij moet nemen en welke hij moet kiezen. Deze is de verbijsterde.

De bovengenoemde groepen komt je ook exact tegen in de strevers van kennis en daad. Hetzelfde overkwam onze Shaykh Abu al-Hasan al-Shadhali en Shaykh ‘Abdullah al-Yafi’i in het begin van hun spirituele loopbaan. Ze twijfelden bijvoorbeeld tussen het focussen op kennis en focussen op aanbiddingen. Uiteindelijk maakten ze de gepaste keuze.⁷³

⁷³ Geparafraseerd uit *al-fuṣūl al-‘ilmiyya wa al-‘uṣūl al-ḥikemiyya*, p. 47-52.

De zeventiende verhandeling

Het wordt vaker door de soefi geleerden gezegd dat het noodzakelijk is voor de dienaar om content te zijn met de situatie waarin Allah ﷻ hem laat verkeren. De dienaar dient hier niet uit te treden door zijn ego en lusten te volgen. Wat Allah ﷻ voor jou wenst is beter dan wat jij voor jezelf wenst. Er zijn echter sommige onverstandige mensen die onrecht doen of zondigen en de schuld aan Allah ﷻ geven met de bewering dat Hij ﷻ degene is die hen in deze situatie heeft geplaatst. Terwijl Allah ﷻ voor Zijn dienaren slechts tevreden is met situaties die Hem tevreden maken. Bovendien gaat de situatie waar wij het over hebben een situatie waarin de dienaar handelt naar de regels van Allah ﷻ en streeft naar hogere spirituele gradaties. De enige reden die hem weerhoudt van deze situaties is niet alleen luiheid, uitstel en het volgen van de lusten, maar ook zwakte en onmacht.⁷⁴

De achttiende verhandeling

Het is de bedoeling voor de ijverige moslim die streeft naar de tevredenheid van Allah ﷻ en spirituele nabijheid bij Hem dat hij niets hoort aan religieuze voortreffelijkheden en goede daden behalve dan dat hij zijn uiterste best doet om dat te realiseren zolang hij in staat is. Er zijn religieuze voortreffelijkheden die door elke moslim gerealiseerd kunnen worden zoals vrijwillige gebeden en vasten, Koranrecitatie en gedenken van Allah ﷻ. Er zijn ook voortreffelijkheden die alleen door enkelingen gerealiseerd kunnen worden. Als je niet in staat bent om een voortreffelijkheid uit te voeren, dan dien je het op zijn minst als intentie te hebben en ernaar te verlangen, zodat je alsnog de beloning ervoor krijgt, want de profeet ﷺ heeft gezegd dat de intentie van de gelovige waardevoller is dan zijn daad. Een voorbeeld daarvan is dat je financieel niet in staat bent om behoeftigen en armen te helpen en te voeden, maar dat je als intentie hebt om dit te doen als je in staat zou zijn. Bovendien dien je de mensen die dit wel kunnen realiseren, te helpen en aan te sporen. De profeet ﷺ zei: “Degene die duidt op goedheid is (in de beloning) zoals degene die (de goedheid) uitvoert.” In een uitspraak zei de profeet ﷺ: “Degene die roept tot rechtleiding krijgt ook de beloning van degenen die hem daarin volgen zonder dat dit iets vermindert van hun beloningen.”

⁷⁴ Geparafraseerd uit *al-fuṣūl al-‘ilmiyya wa al-‘uṣūl al-ḥikemiyya*, p. 53-54.

Zolang je kunt combineren tussen meerdere goede daden, dan doe je dat. Wanneer het niet lukt, gaat je voorkeur uit van de meest voortreffelijke goede daad. Sommige voortreffelijkheden hebben geen risico's, zoals nuttige kennis leren en vrijwillige gebeden verrichten. Hiervan kan je zoveel mogelijk doen. Er zijn ook voortreffelijkheden met risico's, zoals een ambt of functie beoefenen en welgesteld worden (om het op het pad van Allah ﷻ te kunnen spenderen). Deze voortreffelijkheden hebben grote risico's. Daarom verbood de profeet ﷺ om te verlangen naar een positie. Hij ﷺ zei: "Verlang niet naar leidinggevende functie. Als je het krijgt, omdat je ernaar vroeg, wordt er aan overgelaten. Als je het krijgt zonder te vragen, dan wordt je geholpen." Ook adviseerde de profeet ﷺ om niet naar meer eigendom te vragen en tevreden te zijn met de situatie waarin je verkeert. Een concreet voorbeeld hiervan is de gebeurtenis van Tha'laba.⁷⁵

Het is ook niet de bedoeling dat je om zware beproevingen vraagt, omdat je in aanmerking wil komen van de beloningen en voortreffelijkheden van geduld. Het kan zijn dat je het niet kunt verdragen wanneer het je overkomt. De profeet ﷺ heeft ons geleerd dat we altijd welzijn moeten vragen aan Allah ﷻ.⁷⁶

De negentiende verhandeling

De mensen die het meest genotzuchtig en hebzuchtig zijn, hebben de meeste zorgen en verdriet, zoals koningen en rijken. Degenen die het minst genotzuchtig en hebzuchtig zijn, hebben de minste zorgen en verdriet, zoals armen en behoeftigen. De reden hiervan is dat werelds genot en de lusten ervan verdriet als gevolg hebben. Bovendien zijn daarin de concurrenten en deelnemers erg groot in aantal. Er is veel vraag naar. Daarom zijn de koningen en rijken de meest vermoeide en bezorgde mensen, omdat er veel mensen in hun plaats zouden willen zijn.

⁷⁵ Deze man die Tha'laba heette, was arm en kwam altijd naar de gebedsruimte om samen met de profeet te bidden. Hij was niet tevreden met zijn situatie en wilde graag rijk worden. Hij vroeg de profeet hierover du'a. De profeet adviseerde hem om content te blijven, maar hij volhardde hierin. Daarom deed de profeet du'a voor hem. Toen Tha'laba rijk werd, begon hij steeds minder te komen naar de gebeden. Op een dag vroeg de profeet aan hem om zijn zakat te betalen, maar hij wilde niets uitgeven. Op deze manier kwam verloor hij tegen zijn hebzucht en lusten.

⁷⁶ Geparafraseerd uit *al-fuṣūl al-'ilmiyya wa al-'uṣūl al-ḥikemiyya*, p. 55-59.

Het is zelfs zo dat degene die genoeg neemt met zijn dagelijks onderhoud gelukkiger en zorgelozer is dan degene die streeft naar zijn wekelijkse onderhoud, enzovoorts. Hoe meer de streven en verlangens worden des te groter de zorgen en verdrieten worden. Dit geldt dan in het wereldse leven. In het hiernamaals zullen de genotzuchtige en hebzuchtige mensen zeer vernederende ondervragingen en pijnlijke bestraffingen treffen. Het tegenovergestelde geldt voor degenen die niet overbodig lustig zijn. Zij zullen grote gradaties en mooie beloningen ondervinden in het hiernamaals. Als je rust wil in het wereldse leven, dan dien je rust te verlaten. Er werd aan een wijze geleerde gevraagd: “Voor wie is het hiernamaals?” Hij antwoordde: “Voor degene die ernaar streeft.” Daarna vroeg men aan hem: “En voor wie is het wereldse?” Hij zei: “Voor degene die het laat.”

De vrome voorganger Ibrahiem ibn Adham zag dat een arme persoon droevig eruit zag. Hij zei tegen hem: “Wees niet bedroefd. Als de koningen wisten in wat voor een rust wij verkeren, zouden ze hierom in strijd gaan tegen ons met hun zwaarden.” De reden dat Ibrahiem ibn Adham zijn rijkdom en heerschappij verliet,⁷⁷ was dat hij op een dag uit het raam van zijn paleis naar buiten staarde en een arme man zag die in de schaduw van zijn paleis zat. De man pak een stuk brood uit zijn zak en at het op. Vervolgens dronk hij een slokje water en ging liggen in de schaduw om te slapen. Hij werd erg verbijsterd door wat hij allemaal zag. Hij liet de arme man onmiddellijk naar zich brengen. Hij zei tegen hem: “Je had honger en at je brood?” De man zei: “Ja.” Ibrahiem zei: “Je hebt ook een slokje genomen van je water?” De man antwoordde weer met ja. “Daarna ging je zorgeloos slapen?”, zei Ibrahiem. De man zei weer ja. Ibrahiem zei hierop: “Als men ook genoeg kan nemen van het wereldse met zo een hoeveelheid, waarom verduur ik mijn huidige situatie!?” En in de nacht van die dag vertrok hij stiekem en alleen uit zijn paleis en kwam nooit meer terug. Hij werd een van de grootste asceten en vromen van zijn tijd.⁷⁸

De twintigste verhandeling

Sommige mensen met korte verstanden kijken naar de schepping en zien de tegenpolen zoals licht en duisternis, goed en kwaad, orde en chaos, nut en schade en dergelijke zaken. Hij

⁷⁷ Hij was de sultan van Balch, gelegen in het huidige Afghanistan.

⁷⁸ Geparafraseerd uit *al-fuṣūl al-‘ilmiyya wa al-‘uṣūl al-ḥikemiyya*, p. 61-64.

denkt ten onrechte dat het beter zou zijn dat alleen de positieve polen bestonden. Hiermee levert hij bezwaar en kritiek aan Allah ﷻ. Terwijl de schepping zoals die nu is en de negatieve polen met een bepaalde wijsheid zijn geschapen. Er is een overlevering waarin staat dat Allah ﷻ heeft gezegd: “Waarlijk, Ik ben Allah. Er is geen andere god dan Ik. Ik heb goed en kwaad geschapen en ik heb voor elk daarvan ingewijden geschapen. Blijde tijdingen voor degenen die Ik voor het goede heb geschapen en degenen die Ik het goede laat doen. Wee voor degenen die Ik voor het kwade heb geschapen en degenen die Ik het kwade laat doen. Wee en nog eens wee voor degenen die (uit bezwaar en kritiek) *waarom* en *hoe* zeggen.”

Het is daarom niet gepast om met woorden zoals waarom, hoe en als bezwaar en kritiek te uiten op de manier waarop Allah ﷻ de schepping heeft gemaakt. De mens heeft een kort verstand en een beperkte kennis. Hij kan niet alle wijsheid weten. Weet dat het bestaan van deze schepping op de beste wijze is geschapen. Er waren vier opties voor het bestaan: (1) dat het bestaat zoals het nu is, (2) dat het zou bestaan met alleen goedheid, (3) dat het zou bestaan met alleen kwaadheid, en (4) dat het niet zou bestaan. Er is geen vijfde optie. Wat betreft de vierde optie, dus non-existentie. Daar zit geen goedheid en betekenis in. Wat betreft de tweede optie, dus dat er alleen goedheid was, dan zou het bestaan voor de helft een betekenis hebben, omdat vele wijsheden verloren gaan. Wat betreft de derde optie, dus dat er alleen kwaad bestond, dan zou het leven niet te verdragen zijn, omdat er geen nut meer in zit. Hiermee is vast komen te staan dat de huidige toestand van de schepping de meest wijze toestand is. Dat is ook wat Imam al-Ghazali bedoelt met zijn uitspraken waarin hij zegt dat het niet mogelijk is dat de schepping beter was dan wat het nu is. Dit is een correcte uitspraak, ondanks het feit dat de woorden tekortschieten om de beoogde betekenis te verwoorden, maar degenen die het niet begrijpen en geen voldoende kennis hebben, hebben kritiek geleverd aan de Imam.⁷⁹

De eenentwintigste verhandeling

De beste mensen onder de schepping zijn de ingewijden van de kennis over Allah ﷻ en degenen die Hem gehoorzamen. Dit is algemeen bekend bij iedereen, maar toch doen de meeste mensen dit niet, omdat het botst met hun lusten en in strijd is met hun ego. De

⁷⁹ Geparafraseerd uit *al-fuṣūl al-‘ilmiyya wa al-‘uṣūl al-ḥikemiyya*, p. 65-68.

gelijkenis van de ingewijden is de gelijkenis van de hoge ambtenaren van de koning. Deze ambtenaren hebben een hoge positie bij de koning, bevinden zich nabij hem en zijn op de hoogte van zijn geheimen. De gelijkenis van de overige mensen is de gelijkenis van de onderdanen van de koning. Kijk naar het verschil tussen de beide groepen en kies de beste groep.

Als Allah ﷻ Zijn vrome dienaren niets had beloofd aan beloningen en deugden in het hiernamaals, dan zou de eer en hoge positie in de wereld voldoende zijn als beloning voor de vrome dienaren. De wereldse begunstiging zou al genoeg zijn, laat staan de hemelse begunstiging die Allah ﷻ heeft beloofd aan Zijn vrome dienaren. Hetzelfde geldt voor de bedreigingen en beloofde bestraffingen aan de zondige dienaren. De vernedering in het wereldse leven is al voldoende voor hen als bestraffing, laat staan dat ze nog bestraft zullen worden in het hiernamaals.⁸⁰

De tweeëntwintigste verhandeling

Als de onachtzame en zondige mensen liefde tonen voor de vrome geleerden, dan is dat een goede daad voor hen. Dit zal er uiteindelijk voor kunnen zorgen dat ze hen als voorbeeld nemen en in hun voetsporen treden. Daar zijn vele voorbeelden van. Op een dag zat een groep vrienden te genieten in een bijeenkomst. Ze stuurden een van hen naar de markt om lekkernijen te kopen om de bijeenkomst nog gezelliger te maken. Toen de jongeman aankwam bij de markt, zag hij dat de mensen waren verzameld bij een watermeloen. Toen hij erom vroeg, zeiden ze dat de vrome dienaar Bishr ibn al-Harith deze watermeloen had aangeraakt. Iedereen wilde deze watermeloen kopen, maar de jongeman bood al zijn geld aan om de watermeloen te verkrijgen. Toen hij vertraagd aankwam bij de bijeenkomst van zijn vrienden, werden ze boos op hem, zeggende dat hij te laat was en slechts met een watermeloen was gekomen. De jongeman zei dat dit niet zomaar een watermeloen was en dat iedereen het probeerde te verkrijgen. Toen ze vroegen om de reden, zei de jongeman dat Bishr ibn al-Harith deze watermeloen had aangeraakt en dat hij een zeer vrome dienaar van Allah ﷻ is. Hierop keek iedereen verbijsterd elkaar aan en zeiden besloten om berouw te tonen, want als dit beroemdheid en eer van de vromen is in het wereldse leven, wat zou dan

⁸⁰ Geparafraseerd uit *al-fuṣūl al-'ilmiyya wa al-'uṣūl al-ḥikemiyya*, p. 69-71.

hun beloning zijn in het hiernamaals (Einde verhaal). Er zijn hier veel soortgelijke voorbeelden van waarbij zondaren terugkeerde tot Allah ﷻ, omdat ze bewondering en respect hadden voor de vromen.

Precies het tegenovergestelde is weer kwalijk. Als de vromen bewondering en respect tonen aan de zondaren, dan dalen die vromen naar een nog lagere gradaties dan de zondaren, want wereldse lusten zijn waardeloos en daarom dienen ze ook als waardeloos geacht te worden. Het wereldse is gelijk gesteld aan een stinkend kadaver, aan uitwerpselen en aan vuilnisbelt door de profeet ﷺ en de vrome voorgangers. Daarom zei de vrome geleerde Fudayl ibn 'Iyad: "Als er tegen mijn gezegd zou worden dat ik het werelds mocht nemen zonder dat ik er over ondervraagd zal worden, dan nog zou ik het verafschuwen zoals een van jullie een kadaver verafschuwt." Imam al-Yafi'i verhaalt in sommige boeken van hem dat er ooit een vizier was die in pracht en uitstraling voor het volk verscheen. Iedereen bewonderde hem en vroeg wie het was. Hierop zei een vrouw aan de kant van de weg: "Hoe vaak gaan jullie nog vragen wie het is? Hij is een dienaar die beproefd is door Allah ﷻ en waardeloos is bij Hem." De vizier hoorde deze uitspraak van de vrouw en ging onmiddellijk naar de koning om ontslag te nemen en vervolgens berouw te tonen voor zijn buitensporige leefstijl.

Het is daarom gepast dat de vrome en religieuze mensen genade en medelijden tonen aan degenen die beziggehouden worden met overbodige lusten en weelde. Bovendien dienen ze voor hen de bidden dat ze gered worden uit deze situatie. Maar als ze in plaats daarvan bewondering en liefde tonen voor hen, dan zullen zij ook tot de verliezers behoren. Het wereldse is waardeloos en daarom dient de focus gelegd te worden op het hiernamaals. De profeet ﷺ zei: "Als het wereldse bij Allah ﷻ de waarde zou hebben van een muggenvleugel, dan zou Hij ﷻ geen enkele ongelovige een slokje water daarvan geven."⁸¹

De drieëntwintigste verhandeling

Weet dat gematigdheid in alle zaken gewenst is en benodigd is. Er is overgeleverd dat de beste van de zaken de gematigde ervan zijn. Er is ook een bericht gekomen tot ons dat

⁸¹ Geparafraseerd uit *al-fuṣūl al-'ilmiyya wa al-'uṣūl al-ḥikemiyya*, p. 73-76.

gematigdheid, kalmte, wijze stilte en waardigheid onderdeel uitmaken van de vijftientig onderdelen van de profeetschap. Het tekortdoen aan de gematigdheid is een groot gebrek en het overschrijden van de gematigdheid is extremisme. Beide zijn afkeurenswaardig in de islam. Allah ﷻ beveelt ons om zelfs in een van de voortreffelijkste daden gematigd te blijven, namelijk aalmoes geven aan behoeftigen. Het vers komt neer op: “En degenen die niet verspillen wanneer ze uitgeven, maar ook niet gierig doen. Zij blijven gematigd tussen die twee.”

In alles dien je de twee extremen te vermijden. Te vrijgevig zijn, valt onder verspillen en gierig zijn, is ook afkeurenswaardig. Een ander voorbeeld is dapperheid. Dit is een goed kenmerk, maar als je de grens van gematigdheid overschrijdt, dan riskeer je verwoesting. Als je tekortdoen aan dapperheid, dan ben je weer een bangerik. Nederigheid is ook een goede eigenschap. Als je overdrijft, val je in vernedering en als je tekortdoen, val je in hoogmoed. Door te veel zedigheid wordt je mannelijkheid geschonden en door te weinig zedigheid wordt je kuisheid geschonden, enzovoorts. Hetzelfde geldt ook voor de dagelijkse gewoonten, zoals slapen, eten, spreken en kleden. Ook daarin dien je met gematigdheid te handelen. Het is erg moeilijk om de exacte gulden middenweg te vinden in deze zaken. Dit is alleen bekend bij de geleerden. Zoek hen daarom op om het van hen te leren. Mocht je niet in staat zijn en je weet niet hoe je gematigd moet handelen in een bepaalde zaak, dan kan je de volgende maatstaf hanteren, totdat je een geleerde vindt: In goede eigenschappen kan je neigen tot meer dan gematigdheid en in dagelijkse gewoonten kan je neigen tot minder dan gematigdheid. Zo loop je het minste risico, maar deze maatstaf geldt alleen als je de gematigdheid van iets niet kunt navragen bij een geleerde. Anders gaat de voorkeur altijd uit naar de gematigdheid in alle zaken. De onderbouwing van deze maatstaf is dat het ego van de mens in goede eigenschappen altijd neigt tot tekortdoen en in dagelijkse gewoonten altijd neigt tot te veel doen. Een soortgelijke uitleg over dit onderwerp heeft Imam al-Ghazali ook gegeven.

Er zijn echter berichten afkomstig van sommige vrome voorgangers die niet met gematigdheid handelden in bepaalde zaken, zoals dat ze erg veel bezig waren met aanbiddingen of dat ze erg weinig aten zodanig dat ze lichamelijk verzwakt werden. Dit verklaring hiervoor is dat zij dit slechts in de beginfase van hun zielszuivering deden om hun ego onder de controle te krijgen door strengen regels net zoals een wild dier in de beginfase

van haar training op de strengste wijze wordt getemd. Wat betreft de berichten over bepaalde vrome voorgangers die ook in hun latere fase de gematigdheid verlieten, de verklaring daarvoor is dat ze overmeesterd werden door de spirituele ervaringen en waarnemingen waarmee ze tijdelijk geen behoefte hadden aan bepaalde lichamelijke bevredigingen. Zij zijn daarom geëxcuseerd. Bovendien kunnen bepaalde voorbeelden daarvan gerekend worden tot hun wonderen en begunstigen door Allah ﷻ. Zoals dat bijvoorbeeld is overgeleverd over Imam Sahl ibn ‘Abdillah al-Tustari die in sommige perioden van zijn leven slechts een keer in de vijftien dagen at. Er zijn hier vele voorbeelden.⁸²

De vierentwintigste verhandeling

Zachtaardigheid is erg geprezen in de Koran en Sunna. Als deze aanwezig in iets, dan maakt het dat mooier en beter. Daarom dien je in al je zaken met zachtaardigheid te handelen. Dit is ook de manier om tactvol om te gaan met je onderdanen en degenen voor wie je verantwoordelijk bent. Met zachtaardigheid is het alleen mogelijk dat je succes boekt en aanhangers krijgt. Soms zijn er ook gevallen dat je schijnbaar wreed moet zijn, omdat zachtaardigheid bij sommige mensen averechts effect heeft door hun aparte geaardheid. Daarom hebben sommige geleerden gezegd: “Waarlijk sommige mensen zijn alleen lichaam zonder verstand. Als jij hen niet forceert, dan forceren zij jou.” Dat is ook wat de bekende dichter al-Mutanabbi bedoelt in zijn gedicht dat neerkomt op: “Wanneer je een nobele vereert, dan bezit je hem. En als je een gemene vereert, dan wordt hij nog erger. Plaatsen van vriendelijkheid op de plek van het zwaard is kwalijk zoals het plaatsen van het zwaard op de plek van vriendelijkheid.”

Dit geldt echter wel in zeldzame gevallen bij mensen die niet van zachtaardigheid en vriendelijkheid begrijpen door hun dwaasheid en onwetendheid. In de meeste gevallen dienen we zachtaardigheid te hanteren, zoals de profeet ﷺ dat ook deed. Degene die zijn leven bestudeert, zal zien dat hij ﷺ in de meeste gevallen zo was. Denk aan de bedoeïen die in de gebedsruimte urineerde, en de man die ontevreden was met wat hem werd geschonken door de profeet ﷺ en om meer vroeg, en de jongeman die ontucht wilde doen en dit voorlegde aan

⁸² Geparafraseerd uit *al-fuṣūl al-‘ilmiyya wa al-‘uṣūl al-ḥikemiyya*, p. 77-82.

de profeet ﷺ. In al deze gevallen was de reactie van de geliefde profeet ﷺ met zachtaardigheid, vriendelijkheid en verdraagzaamheid.⁸³

De vijftiengste verhandeling

Het is niet gepast voor een geleerde om een onwetende persoon te bewonderen of te prijzen, ook al is die persoon nobel of vroom. Hij kan namelijk hierdoor bedrogen worden zodanig dat hij eigendunk of arrogantie krijgt of zelfverzekerd wordt waardoor hij geen goede daden meer verricht. Hoe kan men arrogant worden met zijn nobele afkomst, terwijl de profeet ﷺ zijn eigen familieleden, inclusief zijn eigen dochter, waarschuwt tegen bestraffing van Allah ﷻ. Het is afkeurenswaardig om mensen te prijzen in hun gezicht, want de profeet ﷺ heeft dit verboden, omdat het een bedriegend zelfvertrouwen geeft aan de persoon. Ingeval van vrome geleerden is dit gevaar zeer minimum. Daarom zien we dat de profeet ﷺ sommige metgezellen van hem in hun gezicht prees, omdat hij ﷺ wist dat ze genoeg inzicht en kennis hadden dat ze niet bedrogen zullen worden. In deze tijd zijn zulke mensen in de minderheid. Daarom is het beter om dit te vermijden. Het komt in deze tijd voor dat de foutieve daden van sommige mensen die beweren dat ze afstammelingen zijn van de profeet ﷺ goedgepraat worden. Dit is zeer kwalijk. Hoe kan men hun foutieve daden goedspreken, terwijl er in de Koran staat dat de beloning van hun goede daden, maar ook de bestraffing van hun slechte daden wordt verdubbeld. Wie denkt dat het plegen van slechte daden en verlaten van goede daden niet erg is ingeval men afstamt van de profeet ﷺ of vromen, dan heeft hij waarlijk valselijk gelogen over Allah ﷻ. Het is echter wel zo dat de afstammelingen van de profeet ﷺ zeer eerwaardig zijn bij de moslims en dat ze van hen dienen te houden. Als deze afstammeling van de profeet ﷺ of een afstammeling van een vrome voorganger leeft zoals zijn voorouders, dan is het een edele leider die gevolgd moet worden, maar als hij niet leeft zoals zijn voorouders, dan dient hij gewaarschuwd en geadviseerd te worden, want bloedlijn kan hem niet redden zonder goede daad. Toch dient hij wel met respect behandeld te worden wegens zijn afkomst. Hoezo niet, terwijl de twee wezen vereerd werden door Allah ﷻ wegens hun vrome voorvader? Dat was hun zevende voorvader. Hierdoor werden ze begunstigd, zoals in het Koranvers wordt beschreven welk neerkomt op: “Wat de muur betreft: deze

⁸³ Geparafraseerd uit *al-fuṣūl al-‘ilmiyya wa al-‘uṣūl al-ḥikemiyya*, p. 82-86.

behoorde toe aan de twee weesjongens in de stad. Onder (deze muur) bevond zich een (verborgen) schat (bestaande uit goud, zilver én een boek met nuttige kennis) die hen (rechtmatig) toebehoorde; en (vanwege het feit dat) hun vader een rechtschapen man was (zorgde Allah niet alleen voor de bescherming van de kinderen maar ook voor het geheim van de schat want) het was de bedoeling van jouw Heer dat zij zouden opgroeien tot ze de volwassenheid hadden bereikt (om dan vervolgens) de schat op te graven als een genade van jullie Heer.”

Zo zie je hoe deze twee weesjongens werden begunstigd door Allah ﷻ wegens hun vrome voorvader. Je moet daarom alles in de juiste proportie zien en op basis daarvan correct handelen.⁸⁴

De zesentwintigste verhandeling

Degene die wil weten of zijn religiositeit is toegenomen of afgenomen, dient te kijken naar zijn verleden. Als zijn religieuze toestand in het afgelopen jaar of afgelopen maand beter was dan zijn huidige toestand, dan is hij in daling. Als zijn huidige toestand beter is dan zijn verleden, dan is hij in stijging. Er is in een overlevering gekomen: “Wiens dag hetzelfde is als zijn gister, dan is hij bedrogen. Wiens dag slechter is dan zijn gister, dan is hij verdoemd.” Wie niet in vooruitgang is, is in tekortkoming.⁸⁵

De zevenentwintigste verhandeling

Iedereen die het wereldse en hiernamaals gelijkstelt en dezelfde inspanning ervoor toont, verkeert in een grote dwaasheid. Dit, als hij evenveel moeite doet voor beide, laat staan degene die meer moeite doet voor het wereldse dan het hiernamaals. Hoe erg is de toestand dan van degene die helemaal geen moeite doet voor zijn hiernamaals!? We zoeken toevlucht bij Allah ﷻ. Het wereldse is waardeloos, tijdelijk en ongelukkig, terwijl het hiernamaals zeer waardevol, eeuwig en gelukkig is. De gelijkenis van iemand die beide gelijkstelt aan elkaar is de gelijkenis van degene die een diamant gelijkstelt aan mest, en een stuk goud gelijkstelt aan

⁸⁴ Geparafraseerd uit *al-fuṣūl al-ʿilmiyya wa al-ʿuṣūl al-ḥikemiyya*, p. 86-91.

⁸⁵ Geparafraseerd uit *al-fuṣūl al-ʿilmiyya wa al-ʿuṣūl al-ḥikemiyya*, p. 93-94.

aardewerk. Als in het hiernamaals niets zou zijn, behalve eeuwigheid en veiligheid, dan zou het ook al de voorkeur moeten krijgen. De vrome voorgangers zeiden: “Als het wereldse een vergankelijk goud zou zijn en het hiernamaals een eeuwig aardewerk, dan zouden we alsnog voorkeur moeten geven aan het eeuwige aardewerk, terwijl in de werkelijkheid het tegenovergestelde van toepassing is.”⁸⁶

Hiermee wordt duidelijk dat degene die voorkeur geeft aan het wereldse boven het hiernamaals eigenlijk twijfelt en niet gelooft, dat degene die tussen beide gelijkstelt een dwaas is en dat degene die voorkeur geeft aan het hiernamaals een verstandige moslim is.⁸⁷

De achtentwintigste verhandeling

De ziekten van het hart zijn in meerdere opzichten vele malen schadelijker en gevaarlijker dan de ziekten van het lichaam. De ziekte van het hart heeft schade op het geloof en dit is het grootste gevaar. Dit zorgt weer voor een slecht eind in het hiernamaals, terwijl de lichamelijke ziekten tijdelijk zijn en alleen betrekking hebben op het wereldse leven. Bovendien heeft lichamelijke ziekte groot nut voor de religie en het hiernamaals van de persoon, omdat Allah ﷻ vele beloningen en hoge gradaties daarvoor heeft voorgeschreven.

De ziekten van het hart zijn niet voelbaar en zichtbaar waardoor het kennen ervan moeilijk wordt. Hierdoor wordt er weinig aandacht aan besteed en weinig moeite ervoor gedaan om het te genezen. Het is zoals Imam al-Ghazali zei: “Het is net als lepra op het gezicht van iemand die geen spiegel heeft. Als iemand anders hem hierover bericht, dan gelooft hij hem amper.” Bovendien zijn er pijnlijke bestraffingen voorgeschreven aan degenen die ziekten in hun hart hebben en deze onachtzame mensen zien dat als vergezocht en betwijfelen deze dreigementen. Ze denken daartegen veilig, omdat ze bedrogen worden door valse hoop en denken dat ze ervoor vergeven zullen worden zonder moeite te doen voor de genezing ervan.

De ziekten van het hart zijn erg veel. De ergste ziekte is twijfelen over het geloof. Een andere ziekte is zwakte in het geloof. Nog andere ziekten zijn: showen met je aanbiddingen en goede daden, hoogmoedigheid, gierigheid, afgunst, haat, liefde voor het wereldse, hebzucht, lange

⁸⁶ Namelijk dat het werelds juist een vergankelijk aardewerk is en het hiernamaals eeuwig goud.

⁸⁷ Geparafraseerd uit *al-fuṣūl al-ʿilmiyya wa al-ʿuṣūl al-ḥikemiyya*, p. 95-96.

verlangens, vergeten van de dood, onachtzaamheid over het hiernamaals, het verlaten van goede daden en nog veel meer ziekten. De verstandige doet zijn uiterste best om te werken aan de genezing van deze ziekten door naar de manieren ervan te zoeken. Aangezien deze ziekten niet gevoeld kunnen worden, moet men kijken naar de kenmerken ervan. Deze kenmerken verschijnen van de persoon die deze ziekten heeft. Een van de belangrijkste kenmerken is dat men lui is in het verrichten van goede daden, hebzucht heeft voor wereldse lusten en liefde heeft voor het verblijven in de wereld.

De snelste route naar de genezing van deze ziekten is het hebben van een geleerde en deskundige leermeester die behoort tot de vrome dienaren van Allah ﷻ. Deze spirituele leermeester begeleidt hem en wijst hem de weg in de genezing van die ziekten. Als men zo een leermeester niet kan vinden, dan een vrome broeder die je goed advies geeft. Als dat ook niet mogelijk is, wat nu het geval is, dan dient hij de boeken van de deskundige geleerden van dit vakgebied te lezen. Het beste boek op dit gebied is het boek *al-`ihyā`*. Natuurlijk dient dit niet als een plaatsvervanger van de spirituele leermeester of vrome broeder die goed advies geeft, maar het is een tactische uitweg voor degene die deze mensen niet kan vinden.⁸⁸

De negenentwintigste verhandeling

Degene die niet in staat is of geen voldoende motivatie heeft om een bepaalde goede daad of aanbidding te doen, dan dient hij in ieder geval niet de gehele daad te verlaten, maar om dat gedeelte wel te doen waar toe hij in staat is of wat voor hem wel makkelijk is, want goedheid trekt andere goedheid. Als je weinig doet, zal je misschien daarna veel doen. Hetzelfde geldt voor een zonde. Als men niet in staat is om de gehele zonde te verlaten, dan dient hij op zijn minst dat gedeelte te verlaten waar toe hij wel in staat is om te verlaten. Als de dienaar een slechte daad heeft verricht, dan dient hij niet afstandelijk te worden tegen het verrichten van goede daden, want dan blijft er geen andere weg over om de band met Allah ﷻ weer goed te maken. Overpeins het verhaal van de dief die mensen beroofde en doodde, terwijl hij bleef vasten. Sommige moslims zeiden tegen hem dat hij misdaden pleegt en tegelijkertijd vast. Hierop zei hij dat hij op zijn minst een weg wilde behouden in zijn band met Allah ﷻ. Later

⁸⁸ Geparafraseerd uit *al-fuṣūl al-`ilmiyya wa al-`uṣūl al-ḥikemiyya*, p. 97-101.

zag men hem bij de Ka'ba aanbiddingen verrichten. Hij had berouw getoond van zijn zonden en zichzelf verbeterd dankzij die vasten.

Uiteraard is het beste om louter goede daden te doen, maar het advies aan degenen die slechte daden doen, is dat ze zoveel mogelijk proberen goede daden te verrichten en van zonden af te komen.⁸⁹

De dertigste verhandeling

Gezelschap en bijeenkomsten hebben grote invloed, maar deze kan zowel positief als negatief zijn. Deze invloed wordt niet altijd direct zichtbaar tijdens of na de omgang. Vaak duurt het enige tijd dat de invloed zichtbaar wordt van die bijeenkomst. Daarom heeft de geliefde profeet ﷺ ons gewaarschuwd tegen kwaadaardige vriendschap en gezelschap. Daarnaast heeft hij ﷺ ons aangespoord tot goede vriendschap en gezelschap.

Als je ziet dat je na een bepaald gezelschap of bijeenkomst sterker in je geloof en vromer bent geworden, dan weet je dat dit gezelschap of deze bijeenkomst goed is. Met deze maatstaf kan je bepalen wat goed en slecht gezelschap is. De geliefde profeet ﷺ zei: “Goed gezelschap is beter dan alleen zijn en alleen zijn is beter dan slecht gezelschap.”⁹⁰

De eenendertigste verhandeling

Het kennen van de vrome gelovige is beter dan het horen van zijn berichten, al is dat ook goed. Hoe meer je hem leert kennen en met hem omgaat, des te meer liefde en respect je voor hem krijgt. Je ziet namelijk in zijn omgang met anderen dat hij zich richt tot Allah ﷻ, Zijn wetten grootacht en de zonden vermijdt. Het kennen van de hypocriet is kwalijker dan het horen van zijn berichten. Hoe meer je hem kent, des te meer haat en afkeer je krijgt tegen hem, omdat je ziet hoe losbandig hij is in het naleven van Allahs ﷻ en hoe lui hij is in het verrichten van de aanbiddingen. Hetzelfde geldt voor de geleerden en heersers. Als je ziet dat hun omgeving uit vromen bestaat en dat kwaadaardige mensen afstand nemen van hen, dan duidt dat op de vroomheid van die geleerden en heersers. Als je ziet dat ze omgeven zijn door

⁸⁹ Geparafraseerd uit *al-fuṣūl al-'ilmiyya wa al-'uṣūl al-ḥikemiyya*, p. 103-104.

⁹⁰ Geparafraseerd uit *al-fuṣūl al-'ilmiyya wa al-'uṣūl al-ḥikemiyya*, p. 106-107.

slechteriken en dat vromen afstand nemen van hen, dan duidt dat op de buitensporigheid van die geleerden en heersers. Dat geleerden en heersers omgeven zijn door vromen sluit natuurlijk niet uit dat ze tekortkomingen en gebreken hebben. Het kan zijn dat ze zwakte vertonen in het uitvoeren van hun taken en verantwoordelijkheden door hun beperkte capaciteit. Dat is ook de reden dat bepaalde vromen geen ambt en functie hebben aanvaard, omdat voorkeur gaven aan het beschermen van hun religie, zoals de profeet ﷺ ook zei: “Dat je jezelf behoedt, is beter dan dat je een functie bekleedt die je niet aankunt.”⁹¹

De tweeëndertigste verhandeling

Het vergezellen van de speciale dienaren van Allah ﷻ is een zeer voortreffelijke daad waarover vele overleveringen zijn gekomen. De mensen zijn echter in verschillende categorieën te verdelen als het gaat om hun intentie in het vergezellen van deze speciale dienaren. De beste groep is die het doet om van hun kennis en goed gedrag te leren en te profiteren. Een andere groep vergezelt hen door de liefde die ze hebben voor deze speciale dienaren. Weer een andere groep vergezelt hen om te genieten van hun zegeningen en van hun smeebeden. Al deze groepen verkeren in goedheid en kunnen gerekend worden tot de uitspraak in de bekende *ḥadīth qudsi*: “Zij⁹² zijn zo een volk, degene die hen vergezelt, zal niet ongelukkig worden.” (Einde *ḥadīth*) Sterker nog, degenen die hen vergezellen, omdat ze beschermd willen blijven tegen kwaadaardige mensen en jinn, kunnen ook gerekend worden tot de bovengenoemde *ḥadīth*.

Degenen die hen vergezellen, maar toch de bovengenoemde deugden ontberen, zijn slechts degenen die hen vergezellen om beroemd te worden of om hun reputatie te behouden. Zoals degene die de bijeenkomsten van deze speciale dienaren bijwoont om zijn zonden en buitensporige activiteiten te camoufleren.⁹³

De drieëndertigste verhandeling

Het streven naar toegestane onderhoudsmiddelen is verplicht. Dat je streeft naar toegestane middelen in voedsel en kleding en dat je je daarin beperkt tot de behoefte, kent vele nobele

⁹¹ Geparafraseerd uit *al-fuṣūl al-ʿilmiyya wa al-ʿuṣūl al-ḥikemiyya*, p. 109-111.

⁹² Dus de speciale en geliefde dienaren van Allah ﷻ.

⁹³ Geparafraseerd uit *al-fuṣūl al-ʿilmiyya wa al-ʿuṣūl al-ḥikemiyya*, p. 113-115.

voordelen en mooie resultaten. Dit vormt een belangrijke basis voor de zielszuivering en goed gedrag.

Het toegestane kent ook gradaties. De hoogste gradatie daarvan is dat je van het puur toegestane consumeert, zoals het water van Tigris, de groente van een niemandsland of een gejaagd dier dat toegestaan is om te nuttigen. De huidskleur van sommige vrome voorgangers, zoals Sufyan al-Thawri en Ibrahiem ibn Adham, veranderde, omdat ze lange periode alleen groente aten in weiden doordat ze geen puur toegestaan voedsel konden vinden.

De tweede hoogste gradatie is dat men de bovengenoemde pure middelen verzamelt uit de natuur en vervolgens verkoopt en met dat geld voedsel koopt uit de markt. Hierbij vermijdt hij alle twijfelachtige zaken en beperkt zich ook tot de behoefte. Dit is de methode die door een gemeenschap onder de vrome voorgangers werd gehanteerd.

De derde gradatie is dat men een bepaald vak of handel verricht waarmee hij zijn brood verdient. Hij doet dit wel volgens de richtlijnen van de islamitische wetgeving en beperkt zich tot de behoefte. Wat overblijft geeft hij uit op het pad van Allah ﷻ.

De vierde gradatie van het toegestane is dat men bij het verwerven van onderhoudsmiddelen of geld of eigendom duidelijke verboden vermijdt, maar niet strikt handelt conform de richtlijnen van de islamitische wetgeving en daardoor in twijfelachtige gevallen terechtkomt.

Dit zijn de vier gradaties van het toegestane. Daartegenover staan de vier gradaties van het verboden. De eerste gradatie is wat an sich verboden is, zoals bloed, kadaver, varkensvlees, wijn. De tweede gradatie is wat an sich toegestaan is, zoals rijst of graan, maar het is beroofd, gestolen of op een illegale wijze verkregen. De derde gradatie is alles wat oorspronkelijk verboden is, maar door een betwistbare factor toegestaan kan zijn of alles wat oorspronkelijk toegestaan is, maar door een betwistbare factor verboden kan zijn. Alles wat in onder deze gradatie valt, is zeer twijfelachtig en wordt door de vromen altijd verlaten. Alleen degenen die weinig kennis en godsvrees hebben en hun lusten volgen, zijn daarin geïnteresseerd. De laatste gradatie is alles wat ogenschijnlijk toegestaan is, maar de mogelijkheid bestaat dat het twijfelachtig is. Hierin is er een tolerantie gegeven, omdat anders het toegestane moeilijk verkrijgbaar wordt. Het beste is om je hierin te beperken tot de noodzakelijke. In een

profetisch bericht is gekomen: “De dienaar kan de gradatie van de godvrezenden niet bereiken zolang hij datgene wat geen kwaad heeft niet kan verlaten uit vrees voor datgene wat wel kwaad heeft.” Daarom zeiden sommige metgezellen: “Wij verlieten negen van de tien toegestane uit vrees voor het vallen in verboden.”⁹⁴

De vierendertigste verhandeling

Duivelse influisteringen of gedachten over het verleden of toekomst tijdens het gebed of de Koranrecitatie behoren tot de meest schadelijke dingen voor de moslim. Als deze influisteringen en gedachten aandacht krijgen, dan kunnen ze de spirituele betekenis van de aanbeddingen schenden. Geef daarom geen aandacht aan deze influisteringen en gedachten, opdat je aanbeddingen niet vruchteloos en waardeloos worden.⁹⁵

De vijfendertigste verhandeling

Standvastigheid en doorzettingsvermogen is het moeilijkste wat er is. Vele mensen, behalve profeten en speciale dienaren, wankelen wel eens. Daarom hebben de vrome voorgangers standvastigheid gerekend tot de meest voortreffelijke kenmerken.⁹⁶

De zesendertigste verhandeling

De Koranverzen en de profetische overleveringen duiden ons op de voortreffelijkheid van het hiernamaals en de vergankelijkheid van het wereldse. Degene die deze feiten goed doorgrondt, zal zijn focus op het hiernamaals leggen en al zijn capaciteit en tijd benutten om goed voorbereid te zijn op het hiernamaals door nuttige kennis op te doen en ernaar te leven. De geleerden hebben het wereldse vergeleken met een stinkend kadaver en ze hebben degenen die verlangen naar dit kadaver vergeleken met dieren. De verstandige moslim richt zich op het hiernamaals en maakt dat zijn grootste ambitie in dit leven.⁹⁷

⁹⁴ Geparafraseerd uit *al-fuṣūl al-'ilmiyya wa al-'uṣūl al-ḥikemiyya*, p. 117-121.

⁹⁵ Geparafraseerd uit *al-fuṣūl al-'ilmiyya wa al-'uṣūl al-ḥikemiyya*, p. 123-124.

⁹⁶ Geparafraseerd uit *al-fuṣūl al-'ilmiyya wa al-'uṣūl al-ḥikemiyya*, p. 125-126.

⁹⁷ Geparafraseerd uit *al-fuṣūl al-'ilmiyya wa al-'uṣūl al-ḥikemiyya*, p. 127-130.

De zevenendertigste verhandeling

De verstandige besteedt zijn volle energie alleen voor de voorbereiding op zijn hiernamaals en aan de noodzakelijke behoeften van het wereldse. Het aardse leven bestaat uit een uur. Besteed dat aan de gehoorzaamheid jegens Allah ﷻ. Dat je toeneemt in het wereldse is eigenlijk een tekortkoming. De opbrengsten die niet pure goedheid zijn, behoren eigenlijk tot verlies. Tot wanneer ga je nog zo door in bedrog en onachtzaamheid!? Hoelang ga je nog slapen zonder dat je een keer echt wakker wordt!? Tot wanneer ga je besteden aan het wereldse welk niet eens de waarde heeft van een muggenvleugel bij Allah ﷻ!? Als je zoveel zou verwerven als de rijkdom van Qarun, zal je daarvan slechts kunnen genieten van een hapje in je mond en een stukje kleding dat je draagt!⁹⁸

De achtendertigste verhandeling

Imam al-Ghazali schrijft in zijn boek *bidāya al-hidāya* dat de moslim hebzuchtig moet zijn om zijn tijd en dat hij zijn tijd niet moet verdrijven met zinloze dingen. Hij dient voor zichzelf duidelijk te hebben wanneer hij wat doet en zich strikt te houden aan deze planning waarin staat wat zijn dagelijkse plichten, taken en activiteiten zijn. Op deze manier voorkom je dat je je meest waardevolle bezit, namelijk je tijd, benut. Je ademtochten zijn zo waardevol dat ze niet getaxeerd kunnen worden, want ze zijn zeldzaam en hebben geen alternatief. Wees niet zoals de dwazen die blij worden met het verzamelen van geld en eigendom, terwijl hun leven voorbij gaat. Wees alleen blij met toename qua nuttige kennis en goede daad. Die twee zijn jouw echte vrienden. Ze zullen je vergezellen in het graf wanneer je achtergelaten zal worden door iedereen, zelfs je familie en kinderen.

Een dag bestaat uit vierentwintig uur. Slaap niet meer dan acht uur per dag. Het is genoeg dat je twintig jaar verspilt van je leven als je bijvoorbeeld zestig jaar zou leven, want dat is een derde deel. Als je veelvuldig denkt aan de dood, daarop voorbereid en geduldig blijft in het verrichten van goede daden, dan zal je tijdens de dood een eindeloze vreugde ervaren. Als je uitstelt en losbandig doet, dan bereikt de dood jou in een onverwachts moment. Je zal dan

⁹⁸ Geparafraseerd uit *al-fuṣūl al-ʿilmiyya wa al-ʿuṣūl al-ḥikemiyya*, p. 131-132.

verkeren in een groot verdriet dat geen einde kent. Aan het einde van de nacht worden de reizigers blij die niet gingen slapen, maar de nacht benutten door verder te reizen.

Het boek *bidāya al-hidāya* van Imam al-Ghazali is de verstandige moslim meer dan genoeg. De kennis in dat boek maakt je onafhankelijk van andere uitgebreide boeken. Sommige leermeesters van de *ṭarīqa shādhaliyya*⁹⁹ zeiden: “De kennis in het boek *bidāya al-hidāya* van Imam al-Ghazali is genoeg voor de beginner soefi. De kennis in zijn boek *minhāj al-‘ābidīn* is genoeg voor de gevorderde soefi en de kennis in het boek *al-‘ihyā* is genoeg voor de expert soefi.”¹⁰⁰

De negenendertigste verhandeling

Het is overgeleverd dat Mu’awiya (moge Allah ﷺ tevreden zijn met hem) een keer tegen Darrar ibn Dumra zei: “Vertel me over ‘Ali.” Darrar zei: “Hij was verreikend en vermogend. Hij sprak kort en krachtig. Oordeelde rechtvaardig. Hij hield van ruw voedsel en van kleding met korte mouwen. Hij zonderde af van het wereldse en vergezelde de nacht in duisternis en eenzaamheid. Ik zag hem vaak overnachten staand in zijn gebedsplaats, heen en weer bewegend. Huilend zoals die van een droevige en trekkend aan zijn baard, terwijl hij zei: “O wereldse, bedrieg anderen dan ik. Naar mij verlang je of mij heb je op het oog? Ik heb jou gescheiden met de drie *ṭalāq* die geen herstelling heeft. Jouw duur is kort, je waarde is laag en je gevaar is groot. Ach, wat weinig is de proviand, wat lang is de weg, wat eenzaam is de reis!” (Einde uitspraak Dirar) Mu’awiya was hevig aan het huilen toen hij dit allemaal hoorde. Hij zei: “Inderdaad, zo was ‘Ali.” (Einde overlevering) De metgezellen die meningsverschillen kregen met ‘Ali kregen achteraf allemaal spijt.¹⁰¹

⁹⁹ Een soefi-orde volgens de methodiek van Imam Nuruddin al-Shadhali (gest. 656 AH).

¹⁰⁰ Geparafraseerd uit *al-fuṣūl al-‘ilmiyya wa al-‘uṣūl al-hikemiyya*, p. 133-135.

¹⁰¹ Wij bemoeien niet met het conflict tussen de metgezellen. Zij zullen allen het paradijs betreden, want die garantie hebben ze gekregen. We gedenken hen allen met respect en liefde. De gebeurtenissen die plaatsvonden tussen hen laten we over aan Allah ﷻ. Ieder van hen gebruikte zijn uiterste intellectuele inspanning om conform de beste keuze bij Allah ﷻ te werken. Wat we echter weten is dat de kant van Mu’awiya ongelijk had, terwijl ‘Ali en zijn aanhangers gelijk hadden. Dit betekent dat Mu’awiya en zijn aanhangers één beloning hebben gekregen en ‘Ali en zijn aanhangers twee beloningen hebben gekregen.

De veertigste verhandeling

Het is overgeleverd dat wanneer Abubakr al-Siddiq uitademde dat zijn adem rook naar geroosterde lever. Dit kwam door zijn diepe vrees voor Allah ﷻ. Toen hij op sterfbed lag, liet hij ‘Omar al-Faruq brengen en adviseerde hem het goede en benoemde hem als zijn opvolger. Wat betreft ‘Omar al-Faruq, hij at gerst toen hij kalief was en droeg met lappen gerepareerde kleding. Hij placht in de nacht Koran te reciteren en viel uit vrees flauw tijdens de recitatie. Daarna werd hij dagenlang bezocht door de mensen, omdat hij daardoor ziek werd. Wat betreft ‘Othman, hij trakteerde mensen de overheidsmaaltijd, maar hij at zelf brood welk hij doopte in olijfolie. Toen hij werd vermoord door de opstandelingen wenste hij het beste voor de moslims en smeekte Allah ﷻ om eenheid voor de moslims. Hij was op dat moment Koran aan het reciteren en zijn bloed kwam precies terecht op de Koranbladzijde waar het Koranvers stond welk neerkomt op: “En Allah zal jou hen genoeg zijn. En Hij is Alhorend en Alwetend.” Sommige geleerden hebben gezegd dat dankzij deze smeekbede van ‘Othman het nog mogelijk werd voor de moslims om na hem eenheid te vormen. Wat betreft ‘Ali, hij at ook gerst en droeg kleding met korte mouwen tot aan zijn polsen. Zo waren de vrome voorgangers en hun oprechte opvolgers.¹⁰²

Moge Allah ﷻ ons laten behoren tot de oprechte opvolgers van deze vrome voorgangers. Amin!

¹⁰² Geparafraseerd uit *al-fuṣūl al-‘ilmiyya wa al-‘uṣūl al-ḥikemiyya*, p. 141-145.